

KAITSE KODU!

Nr 6
1940
30s.

LUTERMA

MÕÖBEL ON KVALITEET

Eelolevaks hooajaks soovitame:

söögitoa-garnituure,
serveerimislaudu,
magamistoa-garnituure,
polstermööblit,
kabineti-sisseseadeid,
kombinatsioonmööblit,
esikulaudu ja -toole,
standard-büroomööblit,
koolimööblit,
rõdu- ja suvilamööblit,
eesti rahvusmuustris suvitusgarnituure,
köögimööblit,
lastetoa-mööblit, eriti suuri
laste tahvleid,

uudisena laste mängukaste ja suuri mänguplokke,
klaveripinke, radiolaudu,
igat tüüpi toole ja klapptoole,
lamamistoolet mitmes hinnas,
kartongivabriku mitmekesiseid tooteid.

A/S. A. M. LUTHER toodab kõiki mõeldavaid mööblitüüpe

A/S. A. M. LUTHER'i esinduskauplus:

Tallinn, Vana-Posti 9, tel. 446-16.

Esindused: Tartus: Tartu Eesti Majand. Ühing, Suurturg 9, tel. 35-70,
Pärnus: A/S. Heinr. Puls, Kuninga 19, tel. 2-56,
Narvas: A/S. J. Puhk & Pojad, Peetriplats 7-a, tel. 27,
Võrus: Joh. Salveste, Jüri 24, tel. 1-32,
Rakveres: Viru Majandusühing, Lai 8, tel. 101,
Petseris: Paul Mägi & E. Nassar, Turuplats 16, tel. 1-15,
Türil: Türi Majandusühing, Viljandi 7, tel. 76,
Viljandis: Lossi 30, tel. 1-59,
Valgas: A/S. J. Puhk & Pojad, Vabaduse 32, tel. 91.

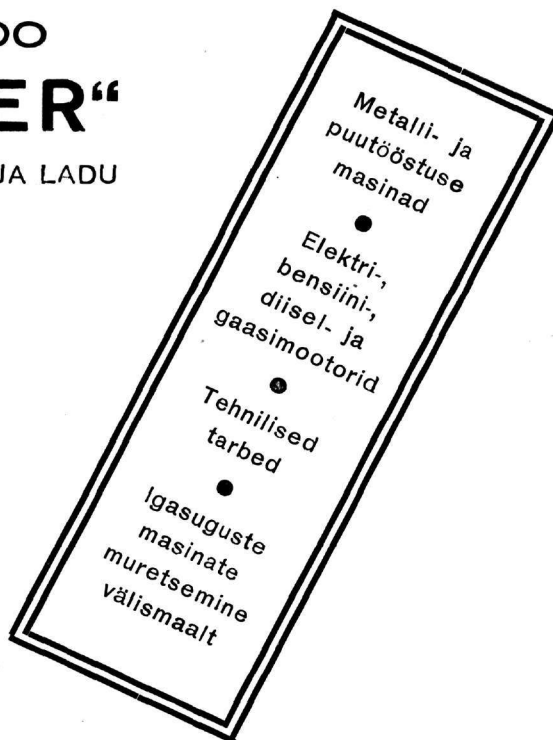

TEHNILINE BÜROO
„O. J. KELLER“

VÄLISTEHASTE ESINDUSED JA LADU

ASUB NÜÜD
PIKK 36

TALLINN, TELEF. 423-55

CAESAR MALKIN
METSA EXPORT

Tallinn, Narva m. 75—6
 Tel. 305-70

Kõige soodsamate tingimustega ostate
fotoaparaate ja tarbeid

KARL SILLAM'i
fotoõrist, Viru 11, Tallinn

Kaup heas kvaliteedis, rikkalik, parimaist vabrikuist.

A m a t õ õ r i õ õ d e v a s t u v õ i t

I auhind

kuldauraha

I auhind

kuldauraha

Suurim Eesti
 äri omal alal

F. R. LANGE

Tallinn, Vanaturukael 5. Telefon 436-20.
 Asutatud 1903. a.

Soovitab suures valikus

**briljant-, kuld-, hõbe-,
 kristall-, alpaka-
 asju ning
 kellasid parimaist
 Šveitsi vabrikuist**

Alati saadaval kohaseid
spordi auhindu ja juubelikinke

TOIMETUS:

Tallinnas, Kaarli t. 8, Kaitseliidu Peastaabi ruumes.

Vastutav toimetaja kolonel A. Balder, telefon 451-94.

Tegevtoimetaja: kapten A. Truuvõre, telefon ametis 451-89 ja sv. 156-a, kodus 465-01.

Väljaandja: Kaitseliidu Peastaap. Tegevtoimetaja kõnetunnid teisipäeviti ja neljapäeviti kella 10.00–12.00.

Kaastõõ arvatakse tasu alla, kui sellele tasunõudmine on peale kirjutatud. Tarvitamata ja tagasisaatmiseks markimata käsikirju alal ei hoita.

*

TALITUS:

Tallinnas, Kaarli t. 8.

Talitus on avatud iga päev kella 9–3. Telefon 451-89.

Tellimishind aastas 6 krooni, 1/2 a. 3 kr., 1/4 a. Kr. 1.50, kuus 50 senti.

KAITSELIIDU HÄALEKANDJA.

ILMUB KAKS KORDA KUUS.

TOIMETUSE NÕUKOGU:

Kaitseliidu Peastaabi ülem kolonel *A. Balder* (esimees), KL Peastaabi Kultuur-informatsiooni jaoskonna pealik kapten *A. Truuvõre* (esimehe asetäitja), KL Peastaabi Õppe- ja Spordiosakonna pealik kol.-ltm. *G. Kasemets*, Tallinna Maleva pealik kol.-ltm. *R. Lints*, Pärnu Maleva pealik kol.-ltm. *J. Luigus*, Viru Maleva pealik kol.-ltm. *G. Vaher*, Naiskodukaitse Kultuurosakonna vanem pr. *Juuli Steinmann*, Noorte Kotkaste Peastaabi ülem noortemagister *J. Teder-soo*, Kodutütarde esindajana keeleteadlane prl. *Lilli Room* ja „Kaitse Kodu“ talituse juht majandusteadlane *R. Jukk*.

Nr. 6

1940

SISUKORD:

- L. S.*: Astudes kevadesse.
- J. Rummo*: Propaganda sõjategevuses.
— Mehed meestega.
- O. K.*: Rahu Põhjalas.
- A. K-v.*: NKK ülesandeid tootlustamise alal.
- E. Päss*: Kevadpõõripäev rahvakombeis.
— KL üleriigilised meistrivõistlused tõstmises ja greeka-rooma maadluses.
- R. Lahi*: Kilde Gilwell Park'i õppe-laagrist.
— Meilt ja mujalt.

RAAMATUD

kõikidelt kirjastustelt, oma noorsooraamatute kirjastus. Raamatute tellimine välismaalt

Kirjutusmaterjalid

Paberikaubad

Kontori- ja bürootarbed

Koolide rakendusraamatud

Raamatu-, kirjutusmaterjali- ja paberikaupade suurlaod
Tallinnas

K-Ü. „RAHVAÜLIKOOI“

Harju tänav 48, oma majas. Telefon 444-37, 444-39, 442-14
Pärnu maantee 10. Telefon 446-67, 446-66, 451-14

Astudes kevadesse

vaadelgem praeguse Euroopa rahutut palet

Igal aastal astume meie kevadesse uute ootustega ja lootustega südames. See on mingi alateadvuslik tung, mis asub kevadel inimeste hinge: nüüd hakkab päike käima kõrgemalt ja nüüd läheb meil kõigil kindlasti paremini.

Meie, karge põhjamaa lapsed, oleme harjunud sellaste ootustega ja lootustega. Kevad on meile igal aastal nagu uue elu alguseks, kus looduseski algab kõik uuesti tärkama ja elama ning kus meiegi loodame uue haljendava rohu kasvamist oma igapäevase elu niitudele.

Tänavu on kevad meile siiski visa tulema. Ametlikust kalendrikevadest hoolimata upuvad meie teed ja metsad veel tohutuise lumehangedesse ja aprilli alguseks vaevu lubatavad öökülmad ulatuvad praegu veel pävasüdamessegi.

Nõnda siis on kevad oma tulekuga tänavu tublisti hilineanud. Aga päike liigub siiski juba kõrges kaares ja tema sulatavat ning lähenevale suvele teed tasandavat mõju on kõikjal märgata: majade katuste räästad on jääpurikais ja maad kattev lumivaip hakkab üha enam vajuma õhemaks. Kevad on tulnud siiski, kuigi see tulek on sündinud pikaldaste sammudega.

Ka Euroopa poliitilises elus pole suutnud saabunud kevad ähvardavaid kõuepilvi laiali hajutada. Kuigi mõned poliitilised ennustajad ähvardasid märtsiks läänevallide lahtisulamist senisest ootavast ja tardunud olekust, pole läänes tänini ometi midagi sündinud, kuigi märts on olnud juba maailmasõja päevilt suuremaiks „raginaiks“ vägagi hädaohalik kuu.

Läänerindel muutuseta — isegi see laakooniline telegrammide vormel on viimaste nädalate sõjateadaandeist kadunud. Sellest võib järeldada, kui rahulik elu on läänevallide taga ja kui vähe seal tõsisest sõjategevusest võib juttu olla.

Selle vastu kestab seda kibedamini edasi aga diplomaatlik võitlus Euroopa poliitilistel rinnetel. Kui Ameerika Ühendriikide rahu-saadiku Sumner Welles'i hiljutise Euroopas viibimisega tekkisid mõningad kuuldused rahusobitamise võimaluste üle lääneriikide ja Saksamaa vahel, siis näitas aeg varsti, et need lootused ei põhjene kuigi usutaval alusel. Sumner Welles külastas küll Ameerika Ühendriikide presidendi isikliku saadikuna Euroopa poliitilisi suursi, oli hulk aega maailma ajakirjanduse huvi keskpunktiks, kuid sõitis siis üle suure lombi Ameerikasse tagasi, ilma et ta oleks vähimalgi määral avanud oma Euroopas viibimise tõelisi kaarte.

Võib-olla oli Sumner Welles'i Euroopa-külaskäik mõeldud ahvatleva söödana tagasihoidlikult käituvale rahuinglile — igal juhul sellast mõtet on avaldatud —, kuid see ei võtnud õnge ja nõnda ripub Euroopa rahu-mõtte praegu niisama õhus nagu tõeline ja kohutav sõdagi — mõlemaile on tarvis kas tublit pikseraksatust või otsest rahutahet, et nad taevast alla tuua. Kõneldakse — ja seda on meiegi ajakirjandus rõhutanud —, et sõdivad pooled (eeskätt on siin mõeldud Saksamaad) ei ole võimalikku rahualgatust enda kätte võtnud seepärast, et mitte lasta leplikust vaimust nõrkust või koguni kartust välja paista.

Kuna Sumner Welles'i missiooni ebamäärased tulemused lõpetasid toidu Euroopa pi-

nevuste jahvatamise veskeis, siis andis nende veskite tiibadele uut tuult ja toitu Hitleri ja Mussolini salapärase kohtamine Brenneri linnas Itaalia pinnal, millest oletati pöörettekitavaid muudatusi kas suureks sõjaks või rahuks. Kuna ka sellest kohtamisest avalikkusele seni midagi lähemat teatavaks pole tehtud, siis võidakse siin ka kõike võimalikku ainult oletada. Igatahes paistab kindel olevat, et selle kohtamise võimalik rahumõte seisab nõrgemal alusel kui pinna sondeerimine liitlastevastase bloki kõvendamiseks, mis seisaks Saksa-Vene-Itaalia tihedamas koostöös. Mõned tunnused vihjavad kindlalt sinna poole, kui vaid meenutada N. Liidu Berliini suursaadiku kiiret sõitu Moskvasse ja kuuldusi N. Liidu väliskomissari Molotovi võimalikust reisist Berliini, mida on ühelt poolt korduvalt kinnitatud, teiselt poolt aga jälle dementeeritud.

Kui võtta arvesse eelnimetatud kolme riigi huvide näilist kokkusattumist Euroopa sõja praeguse teise, kuid rohkem varjatud, rinde, nimelt Balkani, küsimuses, siis võib selle bloki teostumist vaadelda hoopis reaalselt. Sellest selgub aga ka ühtlasi, et praegune sõda läänevallidel on andmas üha enam ruumi diplomaatlikele võitlustele, mille rinne on „kuski Euroopas“, õigemini Euroopa poliitiliste suuruste ja diplomaatide poolt portfelliges kaasaskantav, nii et selle õiget asukohta me ei tea kunagi. Millal see rinne oma tegevuse lõpetab ja kas selle lõppemine tähendab sõja laienemise või rahu küsimust, seda peab näitama kõige lähem tulevik.

Mõningad märgid Euroopa poliitilises taevas kõnelevad aga juba nüüd selle poolt, et läänevallide ümber tardunud rahulikkus peaks hakkama lähemal ajal lahti sulama. Eeskätt on seda märgata liitlaste poolel, kus on hakatud kõnelema sõja otsustavasse ajajärku viimise poolt. Niihästi Inglismaal kui ka Prantsusmaal, viimases eriti pärast seda, kui seal moodustati uus valitsus, on hakanud kostma hääli, et sõja tempot tuleb suurendada, muidugi lootuses, et see viib kiirele võidule. Briti ja Prantsusmaa on annud vastastikuse töötuse võidelda koos sõjas ja rahu, missugune töötus anti Londonis peetud liitlaste kõrgema sõjanõukogu järjekordsel koosolekul, millest võib järeldada ka surve suurenemist sõja tegelikele rindeile. Antud lubaduste kohaselt kohustuvad Briti ja Prantsusmaa mitte algatama rahuläbirääkimisi muidu kui mõlemapoolsel ühisel kokkuleppel. Ka on mainitud riigid kohustatud jätkama ühist koostööd ka pärast rahu sõlmimist niikaua, kuni Euroopa rahvaste vabaduse, õiguse ja rahu säilitamiseks on loodud kindel kord. See ei tähenda muud midagi kui

lootusi käimasolevat sõda võita ja maitsta siis koos selle võidu vilja. Kuidas olukorrad aga tegelikult kujunevad, selle kohta ei tea praegu vist keegi õiget otsust anda. Selleks on tarvis enne sõda lõpetada ja siis alles vaadelda ja arutada selle tagajärgi.

Rindesõja kõrval, mis on läänevallidel seni olnud võrdlemisi vaikne, kestab meredel edasi võrdlemisi karm blokaad, millega sõdivad riigid püüavad takistada üksteist varustamast sõjaks vajalike toorainetega. Ühes sellega on järsult esile kerkinud liitlaste surve Skandinaavia riikidele, ehkki Skandinaavia riigid lootsid Soome-N.-Vene sõja lõppemisega sõjakolde lähenemisest eemale jääda. Põhjuseks on siin peamiselt Norra rauamulla eksport Saksamaale, mille tõkestamiseks Inglismaa teeb suuri jõupingutusi. Kuna asjatundjad väidavad, et Norra rauamulla ekspordi lõpetamine Saksamaale tähendaks viimase löögivõime peatset kokkuvarisemist, siis on liitlaste agarus siin vägagi arusaadav. Viimasel ajal ongi Briti sõjalaevad ja lennukid võtnud Norra rannaveed, mille kaudu toimub rauamulla vedu, oma energilise kontrolli alla, millest on tekkinud juba mitmed diplomaatilised sekeldused. Ühes sellega on liitlaste poolt kinni peetud juba mitu laeva, mis on olnud rauamullalaadungiga teel Saksamaale. Seni on Inglise laevad siiski veel austanud Norra territoriaalvesi, kuigi on hakanud kuuluma hääli, et varsti võib olukord seal kujuneda palju kriitilisemaks. Küsimus tulevat lähemal ajal liitlaste kõrgemas sõjanõukogus otsustamisele ja siis selguvat, kas liitlased saavad tulevikus enam tunnustada Norra territoriaalvete erapooletust. Võttes arvesse küsimuse määratud tähtsust Saksamaa suhtes võivad sel olla päris tõsised tagajärjed.

Ülaltoodust selgub, kui raske on tänapäeval ka erapooletute riikide seisukord. Et sellastest raskustest üle saada, selleks tuleb säilitada palju külma verd ja elada üle nii mõningaidki ebameeldivusi. Igakord ei tea aga ütelda, kas needki annavad lõplikuks erapooletuseks täit kindlustust.

Doonau basseini — Balkani küsimus ja Skandinaaviale avaldatud surve liitriikide poolt — need on praeguse sõjarinde kaks tiiba, mis ähvardavad kaasa mõjuda ja kaasosa etendada senise vaenulikkuse tuleva palge selgitamisel. Praegu oleks vahest ehk veel liig varajane nende tiibade täit mõju hindama hakata, kuid et nad mõjuvate teguritena olukorras juba praegugi kaasa mängivad, see on enam kui kindel.

Kõigest eelpooltoodust on selge, et pinev diplomaatlik võitlus, mis käib praegu läänevallide taha tardunud sõja telgitagustes,

JAAN RUMMO

2. MAAILMASÕDA SÕJAPROPAGANDA PROOVIKOJANA.

Tuntud ja kulunud väide on, et ajaloos kõik kordub. Mitte vähem korratud ja kulunud on ka selle väite korrektiiv: miski ei kordu ajaloos täpselt endisel kujul ja ulatuses. Uus Maailmasõda tuli ometi, vaatamata sellele, et esimese Maailmasõja lõppedes ja selle järelaastail niihästi võitjad kui ka võidetud peaaegu hüsteeriliselt vandusid: ei iial enam sellast tapatalgut ega meeletut hävitustööd! Aga need, kellele oli antud kaasa elada mõlema algust, teavad, et teise

tulek erines põhjalikult esimesest. Vähemasti selles osas, mis käesoleval korral osutub meie vaatluste eriliseks huviobjektiks: rahvahulkade suhtumises teadestesse uue ülemaailmalise tulikahju puhkemisest.

Esimest Maailmasõda tervitati kõikjal suure vaimustusega. Kõikjal oodati sellest midagi uut ja paremat, kõikjal oldi kindel võidus. Saksamaa lootis oma ceskujulikult väljaõpetatud, hästi distsiplineeritud ja hästi varustatud sõjaväele, liitlased oma ammendamatu inimmaterjali hulgale ja tohutule majanduslikule jõule. Ja kõikjal usuti, et see sõda tuleb äärmiselt lühiajaline.

peaks õigupoolest kujundama ja määrama sõja või rahu küsimuse. Kuna diplomaatlik võitlus on käinud alati relvade tärina eel, siis võib olukorda sellest küljest pidada täiesti loomulikuks. Loomulik on küsimus ka selle poolest, et senikaua kui võitlevad diplomaadid, ei ole kahurite aeg kõnelda, ja kui neid on vähe, siis on neid selle aja jooksul aega valada, kui ainult jätkub rauamulda ja teisi tooraineid. Ja nagu me oleme näinud ajalehtedes ilmunud sõnumeid, käib sõdivate poolte tagalas kibe relvastumine edasi. Ehitatakse üksteise võidu kahureid ja lennukeid, eriti aga lennukeid, samuti aga ka allveelaevu, millel, niihästi lennukeil kui ka allveelaevadel, on mängida tuleviku sõjateatris suur osa. Kõneldakse juba praegu kümnetuhandelisest lennukite õhuarmaadast vaenlase tagalasse, kuid kõik need kavad on suures osas lihtsalt utoopilised, seda enam, et lennuk arvatakse olevat ikkagi sellaseks relvaks, mille löögijõud on rohkem moraalselt hävitustööd taotleva tagajärjega kui et olla esmajärguliseks surmakülvajaks rindel. Moodne õhutorje teeb lennuki hävitustöö rinde kohal vägagi küsitavaks, eriti kui arvestada seda, et lennukite massilised kaotused tähendavad suurte väärtuste kaotust, mida ei suudeta rasketes sõjaoludes enam nii kergesti tasa teha.

Maailma valvas silm jälgib praegu suure

hoole ja tähelepanuga seda diplomaatiliselt võitlust, mis käib Euroopa tähtsamates keskustes ja mille tagajärjel tuleb nähtavasti otsustamisele sõja või rahu küsimus. Kuigi olukord on praegu veel täiesti selgusetu, tuleb ometi arvata, et küsimuse lõplik otsustamine ei tohiks enam pikale venida. Võitlevad pooled tunnevad ise oma jõude ja nad võivad ka ise otsustada, missuguste abinõudega või relvadega tuleb määramisele Euroopa tuleviku saatust.

Kindlasti on aga kõikide rahvaste ülimaks sooviks rahu elada ja rahulikku ülesehitavat tööd jätkata oma isikliku elu, oma rahva ja kodumaa hüvanguks. Äsja lõppenud Soome-N.-Vene sõda näitas väga selgesti, missuguseid laastavaid tagajärgi võib mõlemale poolele anda relvade järele haaramine. Maailmasõja kurbi tagajärgi meil siin pole tarviski meenutada, pilt on selge ilma selle tagi: sadadesse tuhandetesse tõusvad inimkaotused ja miljardesse ulatuvad varanduste hävitamise kulud panevad veel järeltulevaid põlvi kõige karmimalt ikkesse, et selle hirmsa laastamise mõju uuesti tasa teenida.

Ja praegu on kevad. Varsti lööb kõikjal haljendama ja päike hakkab soojendama meie nii avarat ja kaunist elamisruumi. Nüüd peaksime paluma, et see päike soojendaks ka inimeste südameid.

L. S.

„Mütsidega pillume sakslased surnuks... Paari nädala pärast oleme Berliinis...“ hoobeldi Vene pool. „Jällenagemiseni Pariisis!“ jätsid üksteist jumalaga sõbrad mobiliseeritud sakslaste hulgast. „Vähimasti jõuluku oleme kodus tagasi!“ — „Mis meil seal nii kaua teha — oleme tagasi enne kui lehed varisevad!“

Teise Maailmasõja alates ei peetud kuski demonstratsioonitegevust trummipõrina saatel ega vaimustusest leegitsevaid kõnesid. Teade uuest Maailmasõjast võeti kõikjal vastu raske ohkamisega ja sünges vaikuses. Ja kuigi sõda on väldanud juba mitu kuud, kostavad ikka veel kõikjal hoiatused: see kõik on alles algus, võitlus kujuneb pikaks, väsitavaks ja kannatusrohkeks. Keegi ei rühi võitlusesse mingi meelitava tuleviku-illusiooni realiseerimise lootuses, kõik seavad oma peamiseks ülesandeks kaitsta juba kättevõidetut ja on hirmul selle kaotamise võimaluse ees.

Nii põhjalikult erinevad mõlemad maailmasõjad juba oma eeloludes algusest. Need erinevad veel paljus muuski ja mida kaugemale käesolev areneb, seda suuremaid erinevusi avaneb võimalus veelgi konstateerida. Ja seepärast pole ime, et keegi ei oska ega usalda ennustada, milline või millal saabub käesoleva lõpp. Seda enam, et iga uus sõda on uute ja senitundmatute võitlusviiside katsetuste ja avastuste suur laboratoorium.

Esimese Maailmasõja alguses ei olnud ühelgi rindel valmistatud pikalevenivaks majanduslikuks sõjaks. veel vähem oli pöördud tähelepanu psühholoogilise rinde korrastamisele ja võitlusteks rindel. See ei tähenda seda, nagu ei oleks propagandat sõjarelvana varemalt üldse tuntud. Eriti pidid seda tundma prantslased, kuna nende ajalugu oli annud suurejoonelisima näite võimalusist, mida see relv osaval juhtimisel korda võib saata, kui seda käsitab sellane geniaalne poliitik ja strateeg nagu seda oli nende lemmik Napoleon. Napoleon oli uuemas ajaloos esimene, kes õieti taipas avaliku arvamise ja meelsuse mobilisatsiooni tähtsust moodsas sõjas, kes suure osa oma maailmavallutamise kavatsusist rajaski just selle relva tõhususele, kes esimesena ehitas üles viimsete peenusteni viimisteldud propaganda-aparaadi ja seda ka suure eduga oma võitute saavutamiseks kasutas. Samuti olj Inglismaa uueaegsete sõdade kogemustest teadlik sellest, kuivõrd tähtis on nende sõdade pidamiseks peale hea sõjaväe ja selle varustuse veel sõjapidamiseks soodsasti häälestatud rahvas niihästi kodu- kui ka välismaal. Niihästi Inglise-Hispaania ja Inglise-Prantsuse sõjas, samuti sõjas buuride vastu kui ka Iiri mässude mahasurumisel aitasid inglise ajakirjandus, publitsistid ja eriti agarasti karikaturistid selleks väga tõhusasti kaasa, et vaenlase julmuse ja hirmutegude esiletoomise ja võimalikult värvika jutustamise kaudu viha oma rahva keskel ja ka väljaspool võimalikult suureks lõõtsuda, selle kaudu tõsta rindesõdurite võitlusvõimet, soodustada uute kaadrite värbamist ja mõjutada ka rahvasindust lahtisemakäeliseks sõjakrediitide andmiseks.

Hoolimata kõigist neist kogemustest varasemaist sõdadest ei olnud võitlusteks psühholoogilisel rindel valmistatud sõja alguseks ei Prantsuse ega Inglismaal.

Kõnelemata Venemaast ja Saksamaast, kus juba riigikord ja senised valitsemiskogemused ei olnud kunagi varemalt harjunud avalikku arvamist kohtlema võitluskaaslasena, kus selles nähti nagu mingit paratamatut ja segavat pahet, kuid mitte kunagi usaldada.

Prantsuse teadlikult riigikaitsele suunatud propaganda ajalooline algus seotakse tavaliselt Alliance Française' nimelise ühingu asutamisega aastal 1883.

Tähendatud ühing oligi muuseumi esimesi, kes end Maailmasõja alguses rakendas sõjapropaganda teenistusse ja kes näiteks 1917. aastal levitas kahekümnes eri keeles propagandaväljaandeid ligi 200.000 eksemplaris. Teiseks tähtsaks propagandavahendiks Prantsuse ja seega ka liitlaste huvides olj Havas'i teadeteagentuur ja ajakirjandus, viimane eriti hirmu- ja õudusejuttude levitajana vaenlase julmusetegudest sõjas. Lisaks sellele toimis juba sõja algusest peale välisministeeriumi juures „Bureau de la presse et des informations“, ajakirjanduse ja informatsiooni büroo, mille üks alaosakondi kandis nimetust „Service de propagande“ — propaganda-teenistus. Kuid sõja alguses toimus kõigi nende organisatsioonide ja asutuste töö ühtlase juhtimiseta ja kindla kavata. Aga juba 1916. aastal keskendati kõigi nende eriorganite töö ühise keskuse juhtimisele, nimelt välisministeeriumi juures ellukutsutud asutuse n.-n. ajakirjanduse maja („Maison de la presse“) kätte. „Maison de la presse“ jagunes neljaks alaosakonnaks: 1) diplomaatiline, 2) sõjaline, 3) tõlketööde, samal ajal ka välismaist ajakirjandust jälgiv, ja 4) propaganda osakond. „Maison de la presse“ ellukutsujaks oli Aristide Briand, kes välisministrina eriti suurt rõhku pani informatsioonile ajakirjanduse kaudu. Selles „ajakirjanduse majas“ olid muuseumis korraldatud kõik võimalused mugavaks töötamiseks ajakirjanikele, eriti välisajakirjanduse esindajale. Viimased leidsid neile määratud pultidelt igal hommikul igasugust mõeldavat informatsiooni ja propagandamaterjali mitmesugustes keeltes, isegi hästikoostatud artikleid otse avaldamisvalmis, muudkui võta kirjuta oma nimi alla, pista ümbrikku ja saada oma lehele. Ühe suure Lõuna-Ameerika lehe esindaja oli kord naljatades kiidelnud, et tal on sekretäriks ei keegi muu kui välisminister Briand ise, kes talle kirjutavat valmis isegi artiklid! Ta ei olevat kogu Maailmasõja kestes kirjutanud rohkem kui 5—6 artiklit, kõik muu saanud ta juba täiesti avaldamisvalmilt „Maison de la presse“ist.

Koostöös ajakirjanduse majaga arendasid tegevust propaganda alal veel eriline propaganda-osakond sõjamineisteriumi juures ja alles 1918. a. asutatud eriline „peakomissariaat informatsiooni ja propaganda alal“, mille eesotsas seisis vastavate erioigustega riigisekretär.

Prantsuse propagandakeskus rajas oma töö algusest peale vaimselt erksale ja tugevale kaastöölise-võrgule. See koondas enda ümber silmapaistvaid teadusmehi, kirjanikke, kunstnikke ja üldse niihästi häid rahva hingeelu tundjaid kui ka neid, kel on võimeid seda kujundada ja juhtida kas elava sõna, sule või pintsi kaudu. Siin töötasid aktiivsete propagandistidena kaasa

sellased suured nagu Paul Bourget, Henri Lavedan, Pierre Mille, karikaturist Hansi j. t. Prantsuse propaganda oli juba sõja algusest peale võrdlemisi aktiivne ja agressiivne, kuid sai oma täie löögiteravuse siiski alles Maaailmasõja viimseil aastail, kõigi liitlaste ühises propagandarindes, mille juhtimine oli juba maailmasõja kuulsaima psühholoogilise rinde „ülemjuhataja“ lord Northcliffe'i käes.

Ka inglastel, kelle kätte hiljem läks kogu liiduriikide sõjapropaganda juhtimine ja kes sel alal arendasid hiljem suurimat ja produktiivseimat aktiivsust, ei olnud selleks tööks sõja alguses ei kindlat kava ega ühist juhtivat keskust. Ka siin tegelesid selle alaga algul omaalgatuslikult mitmesugused ühingud, klubid jne. Samal omaalgatuslikul alusel anti välja mitmesugust propagandakirjandust. Inglise ajakirjandus, kes end oma välispoliitiliselt joonelt juba traditsiooniliselt on vabatahtlikult ikka rakendanud valitsuse seisukohtade teenistusse isegi rahu ajal, võttis samuti omaalgatuslikult juba sõja algusest peale oma ülesandeks viha esilekutsumise Saksamaa vastu. Kuid siingi tunti juba õige varsti tarvet kindla süsteemi ja juhtiva keskuse järgi. Algul loodi vastavad bürood esiteks välis-, hiljem sõjaministeeriumi juure, siis viimaks otsesesse ühendusse peaministri ja sõjakabinetiga, kuni viimaks 1918. aastal asutati eriline propagandaministeerium — „Ministry of Information“, kelle etteotsa määrati tuntud ajalehtedekuningas lord Beaverbook. Uude ministeeriumi asus tööle rida silmapaistvaid poliitika- ja vaimumaaailma tegelasi, nende hulgas oma alal eriti kuulsaks saanud lord Northcliffe, kirjanikud Wells, Kipling, Arnold Bennet, Evelyn Wrench ja palju teisi.

Kolmanda propagandakeskuse liitlaste poolele töid kaasa ameeriklased 1917. aasta aprillis, s. o. siis, kui nad asusid aktiivselt osa võtma Maaailmasõjast. See organisatsioon kandis tagasihoidlikku nimetust „Psychological Subjection“, mis asus aga arendama õige põhjalikku ja intensiivset tegevust. See tegevus püüdis alati lähtuda vaenlase seisukorra ja meeleolude täpsest tundmisest, milleks võeti enne kõike ette põhjalikke uurimisi ja vaatlusi. Neis uurimises kasutati eriti vestlusi sõjavangidega, samuti aga ka luureandmeid. Kogutud andmete najal tehti täpseid kokkuvõtteid vaenlase meeleolude ja moraali tasemest, mille tõusud ja langused kanti hoolega vastavasse diagrammidesse. Kogutud andmete najal koostati ka propaganda-lendlehed, mis koosnesid sagedasti sellaseist küsimusist, mis oma loogikaga juhtisid sellase lendlehe lugejat ise mõtlema lendlehe koostaja poolt soovitud suunas.

Kõik kirjeldatud kolm võimsat propagandakeskust töötasid koostöös juba nende asutamisest peale, kuid koostöö üksikasjalisemale tihendamisele asuti alles 1918. aasta augustis, kus Londonis peeti esimene liitriikide propagandakeskuste konverents. Sellele järgnes hiljem rida teisi ühisenõupidamisi, kuni saavutati alustatud koostööle igakülgne täius ja nii suur ning keskendatud löögijõud, mis oli lõppeks võimeline hävitama keskriikide moraalse vastupanujõu täielikult.

Milliste vahenditega saavutati see võit?

Selle küsimuse valgustamisel on muuseum huvitav meenutada üht seika Maaailmasõjast. Nimelt kevadet 1917. aastal, millal Prantsusmaa seisukord oli juba meeletu viivalt raske. Vaenlane oli nihutanud väerinde juba õige pealinna lähedusse, vaenlase allveelaevad olid sõdiva Prantsusmaa lahutanud ka mere kaudu oodatavast abist. Oodati abi Ameerikast, kuid see ei jõudnud päralt. Kolm aastat kestnud võitlus oli väsitanud sõjaväe ja rahva, niivõrd ühes kui ka teises kasvasid tüdimus ning umbusk, eriti kahanes usk Ameerikast oodatavale abile. See ei paistnud üldse olevat tõenäoline, sest Saksa allveelaevade tihe blokaad näis tegevat selle kohalejõudmise võimaluse üldse küsitavaks. Prantsuse väerinne paistis seisvat juba kokkuvarisemise hädaohus ja siseriigis ähvardasid puhkeda rahutused.

Pärast mitmekordseid Prantsuse väejuhatuse nõudmisi abi järgi saabus viimaks 4500 meest. See oli naeruväärselt väike salk väerindel seisva mitmemiljonilise väe kõrval. Pealegi olid saabunud täiesti ilma igasuguse väljaõppeta ja tarvilise varustusega. Nende kavatsuseks oligi otsida endale kõigepealt paik, kus sooritada hädavajalisi harjutusi ja seada end lahingukorda.

Prantsuse väejuhatusel oli aga vaja oma sõjaväele ja rahvale näidata, et nad ei ole ükski, et Ameerika tõepoolest aitab. Seda oli vaja tõestada mitte enam lubadustega, vaid elavate sõduritega, et osa abist ongi juba kohal. Et prantslased ise oma silmaga näeksid seda saabunud abi, korraldati väejuhatuse tungival nõudmisel saabunud meestejõugu marss läbi Pariisi. Korralikust marsist ei tulnud midagi välja — sellega ei saanud veel saabujad hakkama, aga veel enam takistasid seda pariislased ise, kes ohjeldamatus vaimustuse-tormis langesid marsijaile otse kaela ja sellega hävitasid korraliku rivi juba eos. Kui ameeriklaste jõuk jõudis Lafayette'i*) hauale, astus selle esisele saabujate juht kapten Charls E. Stanton ja pidas kõne, mis koosnes ainult viiest sõnast: „Lafayette, me oleme nüüd siin.“ Ometi oli see kõne oma tagajärgedelt mõjukaimaid kogu Maaailmasõja kestes. Mida Pariis oli näinud ja kuulnud, seda uskus nüüd kogu Prantsusmaa. Ameerika appitulekus ei kaheldud enam, usk Saksa allveeblokaadi läbipääsmatusse oli murtud. Ja kohe selle järele viisid õhupallid Saksa väerinde taha lendlehti, mil oli pilt ameeriklaste lõpmatust rivist, mille üks ots oli juba Prantsuse mandril, teine aga kadus kaugusesse üle Atlandi ookeani. Pildi allkirjaks oli: „Die erste Million“ — esimene miljon. Nüüd uskusid ameeriklaste sekka-löömisse ka sakslased, nende võidulootustesse ning võitlusemoraali lõi see usk suure mõra. Ja ometi ei olnud ameeriklasi tegeliku abistava jõuna veel läänriindel olemas. Selles — muuseum oma analoogiaga üht meiegi Vabadussõja ajastul ettetulnud

*) Prantsuse kindral ja poliitik (1757—1834), võttis muuseum edukalt osa P.-A. Ühendriikide vabadussõjast.

pöördelist sündmust meenutavas — episoodis opereeriti täies ulatuses imaginaarse, s. o. kujuteldud, tegelikult olemata jõuga, sest ameeriklaste tegelik abi saabus märksa hiljem. Sellaste imaginaarsete sõjavägedega, kellede transport ei ole seotud mingite kulude ega hädaohutudega, kellede liikvele-laskmiseks peavad aga olema soodsad psühholoogilised eeltingimused, opereeritakse sõdades tihti ja nende juhtimine ning käsutamine seisabki peamiselt propagandakeskuste pealikute ja sõdurite kätes psühholoogiliselt rindelt. Sellaste imaginaarsete jõududega opereerisid vahest ka liitlaste propaganda-keskused ja nende operatsioonide õnnestumise arvele kantakse mitmeid keskriikide raskeid kaotusi.

Kuid kõigist neist õnnestumisist hoolimata oldi juba Maailmasõja päevil selles veendunud tegelike kogemuste najal, et ainult sellaste jõududega, kujutluste ja väljamõeldistega, pisiasjade suureks puhumisega ja igasuguste „ajalooliste valedega“ ei saa toita propagandat, mis taotleb kestvat ja tugevat mõju. Selle vahendi järele haarati ainult viimses hädas, nagu seda oli kirjeldatud episood, või jälle siis, kui selleks löi soodsa pinna harukordne ja õnnelik psühholoogiliste olukordade või sündmuste kokkusattumine. Muidu aga hargnes liitlaste sõjapropaganda oma harilikus töös eriti inglaste poolt tugevasti allakriipsutatud põhimõtete alusel: propaganda lähtekohaks saavad olla ainult andmed, millede tõepära hoolega on kontrollitud ja mis on ümberlükkamatud. Teadete büroo, mis levitab väljamõeldisi, kaotab varsti igasuguse usalduse. Lubadused, milledele ei järgne tegusid, võtavad usaldusväarsuse sellaste lubaduste andjalt. Lendleht, mille üleskutsu rajaneb puudulikult olukorra tundmisel või mille lähtekohaks on vale informatsioon, teevad selle koostaja lugeja silmis ainult naeruväärseks. — Saksa ohvitserid oma mälestustes Maailmasõjast jutustavadki, et liitlaste lendlehtede mõju vastu olnud võimatu võidelda just sellepärast, et kõik, millest neis jutustatud, olnud tõsi. Ja liiduriikide tänapäevased propagandatehnika tundjad omakorda seletavad Hitleri suurt poolehoidu oma rahva hulgas peamiselt sellega, et Hitler oma rahvale antud lubadustest ei ole peaaegu ainustki jätnud täitmata.

Liitlaste maailmasõjaajagse propaganda suur mõju keskriikide sõdureile ja rahvale ongi seletatav esijoonel sellega, et see rajanes põhjalikult faktide tundmisel, millest see propaganda lähtus, ja inimeste ning olustiku tundmisel, kuhu see oli määratud. Sellele lisandus suur kava- ja süsteemikindlus, millega seda propagandat arendati. Kolmandaks, et selleks rakendati parimad ja viljakaimad jõud, head olustiku ja rahva ning üldse masside hingeelu tundjad, head kõne- ja osavad sulemehed, elaste intelligentsi ja erksa vaimususega inimesed. Neljandaks oli vahendite äärmine mitmekülgsus ja -kesidus, samuti aga ka haruldane leidlikkus, millega seda propagandat levitati vaenlaste keskel.

Mõned näited eriti inglise sõjapropaganda põhjalikkusest. Märkisin juba eespool, et inglastel juba varemaist sõdadest oli kogemusi eriti vaenlase julmus-

tegudele rajaneva niimetatud hirmu- ja õudusepropagandaga, mis eriti laiades rahvamassides oli võimeline lõõtsuma suurt viha ja põlgust vaenlase vastu. Neist kogemustest lähtudes alustati ka Maailmasõjas propagandatööd just vastava materjali alusel. Juba 1914. aasta septembris määrati eriline komitee, kelle liikmeiks kutsuti rida hästituntud juriste ja esimeheks valiti endine suursaadik Washingtonis lord Bryce. Sellele komiteele tehti ülesandeks koguda ja töötada läbi materjalid sakslaste julmustest sõjas, eriti erapooletus Belgias. Selleks uurimistööks sõitsid komitee liikmed väerindele, maa-aladel, kust sakslased olid välja löödud, kuulati üle tuhandeid sõjapõgenikke ja sõjavange. Sellest uurimistööst saabus 1915. aastal trükist ilmunud n.-n. Bryce'i Report kaheksa-kaheksakümne-kaheksa-leheküljeline raamat täis tihedat kirja. Raamatu esimene osa sisaldas jutustusi saksa sõdurite hirmutegudest eriti tsiviilelanike hulgas, üks jutustus jubedam ja õudsem kui teine, kõik varustatud täpsete andmetega jutustaja kui asjaosalise või pealtnägija kohta. Raamatu teine osa loendas rahvusvahelise õiguse rikkumise juhtumeid sakslaste poolt. Sellel, kahtlemata liialdatud andmeil koostatud, kuid väga autoriteetselt väljaantud ja põhjendatud raamatul oli määratu suur mõju kogu maailma, eriti aga Põhja-Ameerika Ühendriikide avaliku arvamise käänamisel Saksa-maa vastu. Saksa valitsus aga ei võtnud midagi ette selles raamatus avaldatud teadete ümberlükkamiseks või üldse selle väga raske löögi pareerimiseks.

Sellaseid Saksamaad ja sakslasi süüdistavaid teoseid koostati ja ilmutati kõigis euroopa keeltes ja levitati õige mitmeid. Nende autoreiks olid sagedasti väga tuntud nimedega Saksa teadusmehed, kes poliitiliste pagulastena olid sunnitud elama väljaspool Saksamaad, eriti Šveitsis ja Prantsusmaal. Inglise propaganda-keskuse kätte oli sattunud muuseas ka varemalt Londonis Saksa saadikuks olnud vürst Lichnovsky mälestuste saksakeelne käsikiri „Minu Londoni missioon 1912—1914“, õieti saadiku päevaraamat, milles viimane õige avameelselt ja kibestunult arvustab Saksa valitsuse tegevust ja eriti viimase osa sõja esilekutsu-mises. See avaldati saksakeelse brošüürina trükis ja seda levitati Saksa väerinde seljataga. Siis tõlgiti see ka teistesse keeltesse ja levitati seda kõikjal, eriti erapooletuis riikides.

Austria-Ungari kokkuvarisemise panevad liitlased täiel määral lord Northcliffe'i juhitud propagandalööjate arvele. Enne vastavate rünnakute algust tehti põhjalikku tööd Austria-Ungari riigikorra, geograafiliste olude, eriti rahvastiku ja selle erirahvuste õigusliku, majandusliku ja hingeelu, eriti sümpaatiate ja antipaatiate, rahvuslike kommete, rahvuslike igatsuste jne. tundmaõppimiseks. Siis koostati üksikasjaline propagandarünnaku kava, mis määras täpselt, kuidas kohelda iga üksikut rahvust selles kümnete erirahvuste üksteisele vaenulises konglomeraadis. Ja alles siis asuti rünnakule, mille baasiks valiti itaalia vägede peakorter Paduas. Siin pandi käima trükimasinad, mis tootsid lendlehti, brošüüre, ajalehti ja muud propaganda-materjali tšehhi, poola, serbia, rumeenia jne. keeles.

Materjal veeti rindele, kust see siis lennukitega, raketitega, granaatidega või jälle luuresalkade vahendusel toimetati vaenlase seljataha. Sellaselt levitatud trükiste arv ulatus mitmesse miljonisse. Tõhusaks vahendiks osutus ka grammofon, mis lasti „ei-kellegi-maa-alal“ mängida kaksikmonarhia vähemusrahvuste armsaimaid laule. — Propagandamaterjali toimetamiseks vaenlase sisemaale kasutati siingi tihti erapooletuid maid, milles oli kõikjal liitlaste propagandakeskuste usaldusmehi. Nad leidsid alati teid, kuidas neile edasitoetamiseks saadetud propagandamaterjali juhtida nende sihtkohta — ka kaubapakkides, tihti isegi pakkimis-paberina või muul teel. Mõnikord pakiti materjal veekindlasse kotti ja heideti vaenlase maa-ala läbistavasse jõkke. Seal õngitses siis vastav usaldusmees saadetuse jõest jälle välja ja levitas selle sisu nende keskel, kellele see oli mõeldud. Selle eriti põhjalikult ettevalmistatud propaganda rünnaku tulemused ilmnesisid õige ruttu. Ülejoosikute arv kasvas päevpäevalt, samuti kasvas kohutaval määral reetjate arv, kes toimetasiid liitlaste väejuhatuse kätte andmeid oma vägedele seisukohtadest, arvust, rünnakukavadest jne. Mõned vähemusrahvuste liikmeist koostatud väeosad, nagu näiteks jugoslaavlaste divisjon, tuli hajutada teistesse väeosadesse. Keskrüüride väerinne Austria-Ungari osas varises kokku. Ja kui tuli vaherahu ja lord Northcliffe esitas oma ametist lahkumise palve peaminister Lloyd George'ile, vastas viimane pika ja südamliku tänuavaldusega, milles ta rõhutab Northcliffe'i väga suuri teeneid võidu saavutamisel liitlastele ja kus ta eriliselt märgib viimase osa Austria-Ungari väljalülitamisel vastaste hulgas. Olgu muuseas tähendatud, et lord Northcliffe'ile, kes 14. augustil 1922. aastal suri, on püstitatud Londonis mälestussammas kui Maailmasõja sangarile.

Nagu juba alguses märkisin, ei olnud keskriigid sugugi ette valmistatud rünnakuiks psühholoogilisel rindele. Nad lootsid oma heale ja kuulekale relvaderindele, mis pidi olema võimeline kiiresti üksteisele järgnevate löökidega lõpetama sõda võidukalt enne kui üldse saab tekkida mingit sõjaväsimust sõdurite ja rahva hulgas. Ja algul näiski ju minevat kõik nende kavatsuste kohaselt. Liitlaste üritusi, murda nende väerinne ja sellega tagala meeolu, peeti eriti Saksa sõjaväejuhatuse ringkonnis lihtsalt naeruväärseks. Väerinde taha paisatud lendlehtedele ei pöördud algul mingit tähelepanu, hiljem anti valje päevakäske nende kogumiseks ja hävitamiseks. Kõige viimaks lubati rahatasu iga leitud ja staapi toodud lendlehe eest. Esimese toodud lendlehe eest lubati 3 marka, iga järgmise eest 30 penni. Staapi toodud brošüüri või raamatu eest makseti 5 manka. Neid toodigi, ja on teada, et näiteks 1918. aasta septembris makseti sellaseid tasusid 803.760 lendlehe eest. Kuna liitlaste lendlehtede arv ulatus samas kuus mitmesse miljonisse, siis on sellaselt tagasi toodud lendlehtede arv siiski ainult väike osa. Olgu

siinkohal muuseas märgitud, et liitlaste poolel on valmistatud ja levitatud Maailmasõja kestes üldse üle 65 miljonit lendlehe. Kui võtta arvesse, et liitlaste vastas läänerindel seisis üldse maksimaalselt 3,7 miljonit meest, siis näitab juba paljas nende arvude kõrvutamine liitlaste propaganda intensiivsust.

Alles 1917. aastal asuvad sakslased organiseerima vastupropagandat. Kõigepealt asutatakse komitee „isamaalise õpetuse levitamiseks sõjaväe hulgas“. See sai ülesandeks korraldada sõdureile loenguid sõja põhjustest ja oodatavaist tagajärgedest, Saksa sõjaväe jõudude ja relvade tõhususest, kõigi rahvakihtide üksmeele ja koostöö vajadustest, sõjaväelise distsipliini ja kuulekuse tähtsusest; kõigis neis loenguis pidi eriti rõhutatama truualamuse tarvet keisrile. Lektoreiks määrati ohvitserid. Läbirääkimised loenguinete alusel olid keeldud. Selle isamaalist valgustustööd juhtiva komitee kõrval asus töötama veel „Kriegspressamt“, sõjateadete amet, major Deutelmoseeri, major von Olbergi ja teiste kutseliste sõjameeste juhatusel. Kuid see oli võimeline vahendama peamiselt ainult kuivi raporteid väerindelt. „Im Westen nichts Neues“ — läänerindel muutuseta — see sensatsiooni tekitanud sõjavastase raamatu pealkiri pole sugugi selle autori väljamõeldis, vaid see on maailmasõjaaegse kriegspresseamti tavalisim sõjarinnete ülevaade.

Kuigi sõja viimseil aastail hakati tundma suurt puudust tõhusama propaganda järgi, millele algul ei omistatud tähtsust ega väärtust, ei suudetud ka siis ometi lahti saada umbusust nende vastu, kellede võimeis on juhtida ja kujundada avalikku arvamist. Propagandaülesanded pandi tegelaste õlgadele, kel ei olnud sageli mingeid eeldusi nende õigeks lahendamiseks, kes olid kas saanud ettevalmistuse hoopis teisteks ülesanneteks või kes olid osutunud nendeks teisteks ülesanneteks kõlbmatuiks. Hitler, kes oma raamatus „Mein Kampf“ muuseas pühendab propagandale terveid lehekülgi ja neil võtab vaatlusele ka maailmasõjaaegse propaganda Saksa poolt ja vastu, lausub väga kibestunult ja järsult, et samal ajal, kui liitlaste poolel mobiliseeriti propagandatööks parimaid rahva hingeelu tundjaid ja vaimselt erksaid ning painduvaid mehi, ühe sõnaga, esmajärgulisi jõude selle komplitseerituima ja õrnima ala korraldamiseks, pandi Saksas seda tööd juhtima ja tegema inimesed, kes igasuguseks muuks produktiivseks tegevuseks olid osutunud kõlbmatuiks: rivist väljaarvatud ohvitserid, läbipõlenud poliitikamehi ja kõlbmatuiks osutunud ajakirjanikke. Ja umbes samadele tulemustele jõuavad ka teised autorid, kes Maailmasõja ajaloo uurimisel on pühendanud tähelepanu ka selle psühholoogiliste rinnete.

Enne aga kui neid vigu märgati, oli liitlaste propaganda juba oma töö teinud ja sõda lõpnud.

Mehed meestega

Isade ja poegade õhtu Noorte Kotkaste Tallinna Malevas

Järjekordne Noorte Kotkaste Tallinna Maleva poolt korraldatud isade ja poegade õhtu toimus 17. märtsil s. a. KL Tallinna Maleva ruumes, millest võttis osa rohkel arvul suuri ja väikesi mehi — isasid ja poegi, kes veetsid — mehed meeste kõrval — koos südamliku ja mõnusa õhtupooliku.

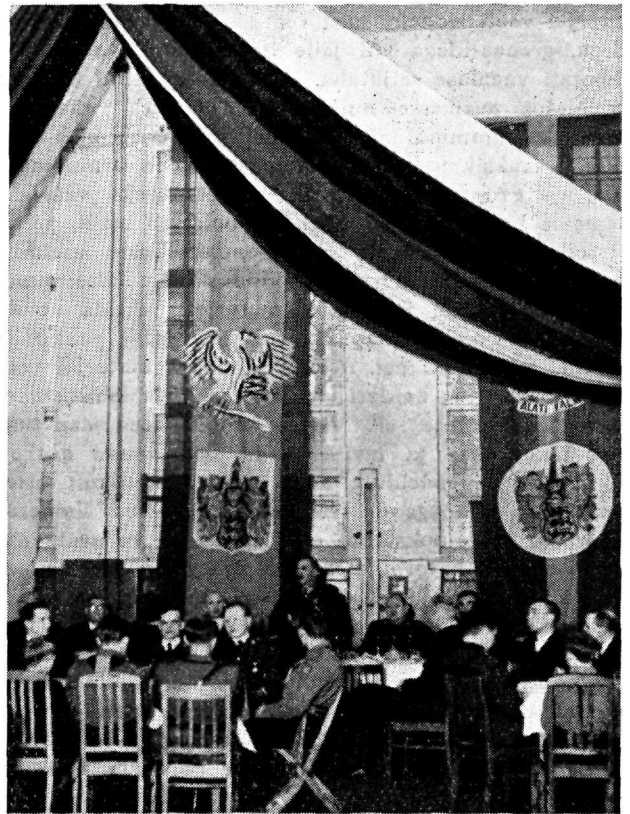
Õhtu avasõna ütles NK Tallinna Maleva vanem A. Uesson, millele järgnes ühislaul „Õne, Eesti“. Sellele järgnesid haridusministri prof. P. Kogermani ja Kaitseliidu ülema kindral J. Orasmaa sõnavõttud, milledes kriipsutati alla isade-poegade vahelist sõpruse ja teineteise mõistmise tähtsust. Järgnevalt pidas Nõmme malevkonna pesakotkas Heino Rang südamliku kõne isadele, milles ta ütles järgmist:

„Lugupeetavad koosolijad, kallid sõbrad ja armsad isad! Meie Noorte Kotkaste Maleval on saanud kauniks kombeks korraldada igal aastal isade ja poegade õhtu, kus poeg võib kõnelda isaga kui mees mehega, avaldada talle oma pisikesi elumuresid, tänada teda nähtud hoole eest ja kinnitada oma püüdeid — saada ka kord suureks ja tugevaks, et ise juhtida oma elu.

Armas isa! Täna õhtu on meie jaoks ja mul ning kõigil siinolijail noortel on hea meel, et sa oled leidnud võimaluse tulla täna meie keskele ja kuulata meid ning tutvuda nende noortega, keile ringis su poeg veedab terve oma vaba aja.

Isa, me teame, et su murekoorem ja tööpinge on nüüdsel raskel ajal mitmekordistunud, ja sellepärast sa sageli vaikid ning mõtiskled, kuidas luua meile, oma poegadele, ja perekonnale kergemaid ja paremaid elutingimusi. Su armastus meie vastu ei luba, et peaksime juba noorelt kannatama. Aga usu, isa, meie, noored, ei taha, et sa nii palju meie eest muretsed. Anna osa oma muredest meie kanda, usalda meid eluvõitluses, sest me tunneme, et omarne selleks juba küllalt jõudu. Tunneme juba oma käsi-varte rammu nii mõnegi raskuse ja katsumise kandmiseks ja teame, et see karastab meid ning teeb tugevaks ja viib meid vääriolistena meeste ridadesse. Ja meesteks me tahamegi sirguda, meesteks, kes oleksid suutelised jätkama ja edasi kandma sinu vastutusrikkast tööd.

Armas isa, eks me ole vahel ka oma mõtlematu tegutsemisega aidanud murepilvi su silme ette mädada. Aga anna andeks, noorus on sageli niisugune, et ta tahab mõnikord ületada kõrged kaldad ja purustada tõkkes. Sa tead ju seda omast noorusest! Aga kui see nii juhtub, siis palume, juhata meid, andesta, aga ka karista, kui see nii on. Me peame olema tugevad ka karistuse kandmiseks, sest teame, et see tuleb soovist meid juhtida.

Vaade isade ja poegade õhtule

Isa, palju oleme sulle tänu võlgu su hoole ja vaeva eest meie kasvatamisel, aga me ei leia praegu kohaseid ega nii kalleid sõnu, millega seda kõike väljendada. Usu aga, et oma tänu tahame sulle avaldada oma püüdlikkusega ja töökusega kõikjal, kus me ka viibiksime. Tahame kasvada julgeteks ja tugevateks kodumaa poegadeks, kellest peaks igapäev olema hea meel, kõige rohkem aga sinul. Kõik ilusad ja suured ning ka rasked teod peavad saama siis meie ülesandeks. Aga oma maad, rahvast ja tema heakäiku tahame oma südames kanda, sest ka sina, isa, oled seda alati oma südames kannud ja ka meid nii õpetanud. Truuks tahame alati jääda noorkotka hüüdsõnale „Isamaa auks — ole valmis!“.

Tubli poisi veel tublimale kõnele järgnes Kalevi malevkonna Pikse rühma võidulaul ja koosolijate ühislaul „Õrn ööbik“.

Õhtu kavas oli veel pildikesi noorte tegevusest malevas, milledes pojad esitasid isadele pilte oma igapäevasest tegevusest Noorte Kotkaste organisatsioonis.

Lõppsõna ütles NK Tallinna Maleva pealik H. Lagus, millele järgnes ühislaul „Eesti lipp“.

Õhtust jäi koosolijaile südamlik ja mehisel mõnus mulje.

Kaitseliidu noored isetegevuses

1. Euroopa-sõja eelpäevil.

Sõjategevus on alanud! See masendav sõnum kõlas möödunud aasta 1. septembril uuesti jälle maailmas. Sõda on kui looduse seaduste vankumatu täitmine, millest möödahiilimiseks pole inim-mõistusel ja -jõul teed ega võimalusi. Kindlalt ja kõhklemata sammub rahvaste ja inimkonna elu aeg-ajalt vastu enda hävitamisele.

Kui möödunud aasta suve kuumus ja põud valitses Euroopas, siis leiti ilmastikus ühist 1914. a. suvega. Tekkis küsimus, kas looduse seaduste järgi ei pea siis järgnema samad nähtused ja sündmused, mis alguse leidsid 25 aastat tagasi? Meenutagem lühidalt üksikuid eellugusid praegusele sõjale.

Läbirääkimised augustikuu algul Moskvas. Katseted sõlmida liiduleping N. Vene, Inglis- ja Prantsusmaa vahel ebaõnnestusid. Võib-olla oleksid nende katsete vastupidised tulemused mõjutanud sündmuste edaspidist käiku teisiti. Samal ajal teravnes Poola-Danzigi konflikt. Danzig ise nõudis anšlussi, Saksa — Poola koridori. Üllatusena maailmale järgnes 22. augustil Saksa-N.-Vene kokkulepe.

Kui N.-Vene-Inglis- ja Prantsusmaa läbirääkimised tegid rahutuks Balti riike, eeldades, et kokkuleppeid võidakse sõlmida ka Balti riikide arvel ilma nende nõusolekuta, siis Saksa-N.-Vene kokkuleppe üldine hinnang mõjus esialgu rahustavalt. Siinkohal võiks ka meele tuletada Saksa riigijuhi Hitleri pöördumist Euroopa riikide poole vastuse saamiseks küsimusele, kas keegi tunneb end olevat sõjaliselt ohustatud Saksamaa poolt. Tekib küsimus, kas ei vajanud Saksa riigijuht eriti just Balti riikide ja nende lähimate naabrite vastuseid esitatud küsimusele, mis aitasid hiljem N. Vene ja Saksamaa kokkuleppe sõlmimisele. Üldine arvamine aga oli, et sõjakolle oli Saksa-N.-Vene kokkuleppega nihutatud meist eemale. Järgnevad kiired sammud viisid sõjale lähemale. Inglismaa ja president Roosevelti katsed sõjapuhkemist summutada ei annud tulemusi.

29. augustil marssisid Saksa väed Slovakkiasse ja 1. septembril 1939. a. oli saabunud ajaratta igavesti veerevas käigus jälle see koht, mis määras alguse rahvaste vastastikuse hävitamise järjekordsele ajajärgule.

Saksamaa kallaletungi Poolale toetas veel N. Vene, alates 17. septembril sõjalist tegevust Poola vastu.

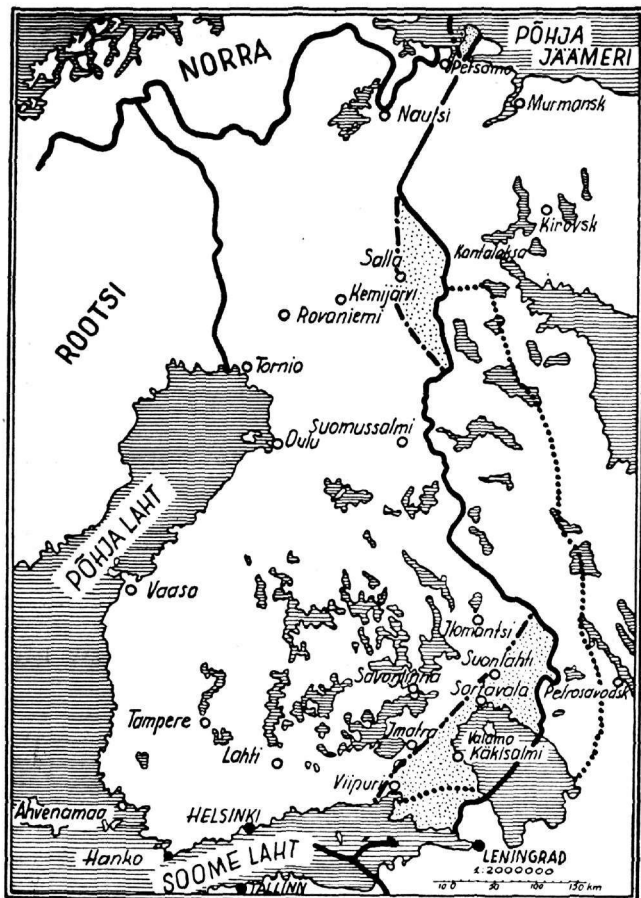
Sündmuste edaspidise arengu kohta võis teha mõnesuguseid oletusi ka meie seisukohast.

Sõjakolle oli ootamatult tulnud ka Eestile ähvardavasse lähedusse.

Meie riigijuhtide tarkus ja ettenägelikkus kõrvaldasid meilt sõjaohu ja seda peab ka edaspidi ära hoidma Eesti ja N. S. V. Liidu vahel 28. septembril 1939. a. Moskvas sõlmitud vastastikuse abistamise pakt. Sellele järgnes N. Venel samasisuliste paktide sõlmimine veel Lätiga ja Leeduga. Balti riigid võtsid endile kohustuse abistada N. Venet võimaliku kallaletungi korral temale ja võimaldasid N. Venele sõjaliste baaside moodustamise oma territooriumil.

2. Skandinaavia riikide blokk ja Soome-N.-Vene läbirääkimised.

Omaette riikidevahelise koostöö sihte on taotlenud Rootsi, Norra, Daani ja Soome. Tihedama koostöö vajaduse küsimus kerkis akuutsemalt päevakorraks möödunud aasta oktoobrikuu esimesel poolel. Oli selge, et N. Vene võib esineda vastastikuse abistamise pakti sõlmimise või vähimalt sõjaliste baaside asutamise ettepanekuga ka Soomele. Soome, kes luges end Skandinaavia riikide blokki, lootis arvatavasti olukordade edaspidisel kujunemisel saada teiste Skandinaavia riikide mõjuvat toetust. Kui 15. oktoobril möödunud aastal algasid Moskvas Soome-N.-Vene läbirääkimised, siis 3 päeva hiljem kogunesid Põhjariikide riigipead Stokholmi, et arutada omavahelise koostöö võimalusi. Kuna nende riikide poliitilised seisukohad olid lahkuminevad ja sõjalised võimalused piiratud, siis arvatavasti ei leitud ka ühise sõjalise koostöö võimalusi. Stokholmi läbirääkimiste tulemused ei jätanud oma mõju avaldamata Moskvas peetavaile läbirääkimisile. Esialgne optimism N. Vene suhtes Soomes kadus. Tekkisid raskused, mis näisid algusest peale olevat Soomele tõsiseks takistuseks Soome-N.-Vene läbirääkimiste edukaks jätkamiseks. Soome valitsuse esindaja riiginõunik Paasikivi pöördus Helsingisse tagasi, et oma valitsust informeerida.

Soome kaart uue piiriga

— Soome endine piir
 sõjaeelsetel läbirääkimistel N. Vene poolt pakutud piir
 - · - · - rahulepinguga määratud piir

21. oktoobril järgnes Paasikivi teine reis Moskvasse. Temaga sõitis kaasa rahaminister Tanner. Soome rahvas ootas pinevusega olukorra lahendust. Üldine seisukord tundus siiski tõsisena. Soome valmistus ühtlasi oma riigi iseseisvuse ja erapooletuse kaitsmisele. Linnades käisid pimendamise harjutused, Helsingist ja teistest linnadest evakueeriti naisi ja lapsi, kindlustati maju ja gaasivarjendeid õhurünnakute vastu, et valmis olla vastu võtma ka kõige halvemat. Kuigi lootused kokkuleppe saavutamiseks Moskvas ei olnud veel kadunud, tuli Soome delegatsioon 26. oktoobril Moskvast tagasi. See tundus üllatusena. Oli selge, et soome rahvas ei tahtnud sõda, kuid Soomelt nõuti rohkem kui see oli vastuvõetav ta iseseisvuse ja erapooletuse põhimõttele.

31. oktoobril sõitis Soome delegatsioon veel kolmandat korda Moskvasse. Peale Paasikivi ja Tanneri kuulusid delegatsiooni kolonel Paasonen, bürojuhataja Nykopp ja riiginõunik Hakkarainen. Kui seni Soome poolt ei olnud avaldatud ametlikku ülevaadet selle kohta, mis takistas kokkuleppe saavutamist Soome ja N. Vene vahel, siis pidas Soome

peaminister prof. Cajander 4. novembril kõne, milles ta valgustas N. Vene nõudmisi Soomelt. Ühtlasi teatas peaminister, et soome rahvas on vajaduse korral valmis kaitsma oma erapooletust ja vabadust. Kuna läbirääkimised Moskvas jätkusid, hellitati siiski lootust kokkuleppe saavutamiseks. 6. novembril katkesid läbirääkimised ja neid ei jätkatud enam, hoolimata sellest, et Soome delegatsioon viibis Moskvas 13. nov. õhtuni.

Võttes kokku läbirääkimiste ja memorandumite vahetuse teel saavutatud kokkulepped ja lahendamata jäänud küsimused kujunes olukord järgmiseks:

1. N. Vene nõudis, et Soome rendiks N. Venele Hangö sadama ja ümberkaudse maa 5–6 meremiili ulatuses lõunasse ja idasse ja 3 meremiili ulatuses lääne ja põhja suunas merebaasi ehitamiseks.

Garnisoni suuruseks Hangös oleks kuni 4000 meest, kes ei jääks kauemaks kohale kui Prantsuse-Inglise-Saksa sõja lõpuni.

2. Soome lahe saarte loovutamine N. Venele.

3. Kalastaja poolsaare loovutamine N. Venele.

4. Piiri edasinihutamine Karjala Kannasel lääne poole, kusjuures Koivisto saared pidid minema N. Venele.

N. Venele loovutatavate maa-alade eest oli N. Vene nõus andma Soomele vastutasuks maa-alasid põhja pool Laadogat. N. Vene nõudmistes saavutati kõigis osades enam-vähem teineteisele lähenevad seisukohad, välja arvatud Hangö merebaasi küsimus. Selles tegi N. Vene viimse ettepaneku: Soome loovutagu N. Venele Hermansö, Koö ja Hästöbusö saar ja Lappohja lahte ankrupaik merebaasi loomiseks. Sellega loobus N. Vene merebaasi nõudmisest Hangös ning mandril. Kuna ka see ettepanek ei olnud Soomele vastuvõetav, järgnes sellele N. Vene ettepanek Hangö ümbruse maa-ala müümiseks N. Venele või selle vahetamiseks teiste maa-alade vastu. Soome valitsus ei olnud nõus mingil viisil loovutama maa-ala Hangös ja selle läheduses asetsevaid saari. N. Vene merebaasi loomise nõudmise rahuldamiseks ei leidnud kaks riiki omavahel kokkulepet ega moodust nõupidamiste laua taga. Jäi üle veel kaks võimalust — kas Soome ja N. Vene vahekorrad jäävad püsima nende vahel sõlmitud lepingute alusel ning N. Venel tuleb loobuda oma nõudmistest Soome suhtes või sundida Soomet nende täitmisele samade abinõudega, mis inimkonna ajaloo kestel on jäänud tugevamate rahvaste õiguseks kasutada nõrgemate vastu.

3. Soome-N.-Vene sõda.

Läbirääkimiste katkemisele järgnevad päevad tekitasid küsimusi Soome ja N. Vene vahekorrad lahendamise edaspidiste võimaluste kohta. Meeleolu rahunes ka Soomes. Helsingist evakueerunud elanikud hakkasid linna tagasi voolama, mida aga valitsuse poolt peeti varajaseks. Üldiselt tundus, et N. Venel ei ole kavatsusi rikkuda Soome erapooletust ega ähvardada ta iseseisvust sõjaliste jõudu-

dega. Päevad möödusid rahuliku lahenduse ootuses. Selleks andis väheseid väljavaateid ka Soome delegatsiooni soov, kes Moskvast lahkudes ei lugenud läbirääkimisi mitte lõppekuks, vaid avaldas lootust, et edaspidised läbirääkimised võiksid lõppeda mõlemale poolele rahuldavate tulemustega.

Kõikide nende soovide ja lootuste täidminekut segas ootamata kahurimürin Soome-Vene piiri läheduses. Moskvast avaldati sõnum, et Soome territooriumilt lasti Manila rajoonis asuvaile N. Vene vägedele, kusjuures teatati isegi ohvritest N. Vene poolel. Soome eitas tulistamist omalt poolt. Vahekord kahe riigi vahel kujunes järsku kriisini. 30. novembril kutsuti Soome

Sõja hävitustöid Soome sõjatallermaal

saadik Y. Koskinen N. Vene väliskomissariaati, kutsu teatati, et diplomaatlikud vahekorrad Soomega on N. Vene poolt loetud katkenuks. Samal ajal teatas ka Moskva, et N. Vene valitsus on annud Leningradi sõjaväeringkonnale käsu „valmis olla punase Leningradi kaitseks ja kõigiks korraldusteks“. Samal päeval kell 0700 alustasid ka N. Vene väed „Leningradi kaitse eesmärgil“ pealetungi Karjala Kannasel, merelt Terijojele ja Vämmelsuule, vallutasid Kalastaja poolsaare ja sooritasid õhurünnakuid Helsingile, Viiburile ja Ensole. Soome tegi omalt poolt veel viimsed katsed sõja vältimiseks. Selleks võeti ette muudatusi valitsuses. Senine peaminister Cajander lahkus 1. detsembril oma kohalt ja asemele astus R. Ryti. Välisminister Tanner pöördus ka raadiokõnes Moskva poole teadaandega, et Soome on valmis läbirääkimisi jätkama.

N. Vene vägede poolt vallutatud Terijojele loodi aga „Soome demokraatliku vabariigi rahvalalitsus“ O. Kuusisega eesotsas. Moskva teatas ühtlasi omalt poolt, et mainitud valitsusega on N. Vene sõlminud kokkuleppe, mida Helsingi valitsusega ei läinud korda saavutada.

Sõda oma hävitusega oli aga alanud ja soome rahvas otsustas üksmeelselt astuda võitlusse oma maa ja rahva vabaduse kaitseks. Uue sõja tekkimine tõmbas endale nüüd kogu maailma tähelepanu. Soome pöördus abisaamiseks Rahvasteliidu poole. Soome abistamise vajadus leidis üldist poolehoidu paljudes riikides Euroopas ja Ameerikas. Korjandused Soome heaks paljudes välisriikides andsid rahalist ja materjalilist toetust. Sellest ükski oli aga Soomele vähe. Soome-N.-Vene sõda jääb sõjaajalooliselt mõneski mõttes originaalseks nähtuseks, kõigepealt aga jõu-

dude vahekorra poolest. Ühel pool kolme ja poole miljoniline soome rahvas, teisel pool ümarguselt 180 miljoni elanikuga N. S. V. Liit. Ühel pool rahva vaprus ja vankumatu tahe võidelda oma maa eest, kuigi väikese armeega ja piiratud sõjatehniliste abinõudega ja varustusega, teisel pool määratu elav jõud ühes võimsa tehnikaga. Oli selge, et jõudude seesuguse vahekorra juures Soome ei suuda kaua vastu panna. Soome vajab abi sõjaliste jõudude näol. Nagu nüüd on selgunud, on Soomes võidelnud mõned vähemad üksused vabatahtlikke; ka on Soome saanud abi sõjalise varustuse näol Inglismaalt, Prantsusmaalt, Rootsist, Norrast ja võib-olla veel mujaltki, kuid sellest oli siiski vähe. Võib-olla ei oleks Soome ilma selleta suutnud niigi kaua vastu panna.

Käesoleva artikli eesmärgiks ei ole käsitleda ega vaadelda võitluste käiku Soome-N.-Vene sõjas. Kogu maailm jälgis põnevusega neid ametlikke teadaandeid, mida vastaspoolel sõja kestusel avaldasid oma tegevuse kohta. Kõik muud materjalid ei ole aga veel kättesaadavad, mis valgustaksid lähemalt mõndki huvitavat küsimust.

Nendegi teadaannete sisu järgi imetles maailm soome armee ja kogu rahva pingutusi ja saavutusi sõjalistes operatsioonides ja oma maa kaitses. Kui siinjuures arvestada veel raskusi, mis tekitas erakordselt külm talv, siis tuleb vist küll hinnata soomlaste vastupanu ja jõudude ülimate piiri. Kõigest sellest hoolimata kaitsis soome armee edukalt oma ümarguselt 1200 km pikkust piiri, välja arvatud Karjala Kannas, Soome lahe äärses lõigus, kus N. Vene vägedel läks korda kuu aega kestnud elava jõu massiga, kahurväe, tankide ja lennukite toetusel

Õhutõrjekahureid Soome sõjas

järk-järgult sisse ja läbi murda Soome kindlustatud positsioonidest, Mannerheimi liinist.

Kui sõdivate poolte õhujõududes ei ole tasakaalu, siis võib kujuneda, et nõrgema poole terve territoorium muutub sõjatandriks. Nii oli selleks Poola, sõjas Saksamaaga, aga veel suuremal määral Soome. Vastaspoolse õhuruumi valitsemine annab lennuväele võimaluse külvata hävitust üle riigi maa-ala. Kui juure arvata veel langevarjudega allalaskuvate üksuste tegevus, siis vastase lennuväe vastu võitlemiseks kujuneb omaette rinne, mida soomlased nimetasid kodurindeks. Sõjapidamises on tänapäeval kasutamisel veel üks vahend — raadio. Soome-N.-Vene sõjas leidis ka see vahend mõlemal poolel väga intensiivset kasutamist. Kuivõrd sel oli tagajärgi, on veel raske hinnata. Raadiol on propagandateenistuses määratu tähtsus, kuid selle mõjulepääsmiseks on rida takistusi. Vaenlase raadiojaamade kuulamise keeld, raadioaparaatide tehniline konstruktsioon ja vastase raadiojaama saadete segamine on asjaolud, mis vähendavad „raadiosõja“ tähtsust. Nagu mäletame, avaldati sõja puhkemisega Saksamaal karimate karistuste ähvardusel välisriikide raadiojaamade kuulamise keeld. Vaenlase ringhäälingute kuulamise võimaluste vältimine on veel kindlam, kui riigis valmistatavad ja müügilolevad raadioaparaadid on valmistatud nii, et nendega on võimalik vastu võtta ainult omamaa ringhäälingute saadet, ja seejuures raadioaparaadid leiavad kasutamist peamiselt ühis-kuulamisteks. Kui aga need takistused puuduvad, võib vastase ringhäälingute ja teiste saatejaamade saadete jälgimise teha raskeks, tüütavaks ja teatud tingimustel isegi võimatuks segamise tekitamisega. Soome-N.-Vene sõja kestusel võisid raadiokuulajad tähele panna, et Soome kõikide ringhäälingute saated olid teatud saadete ajal eriti tugevasti segatud kõrvalistest helidest. Seesuguseid helisid on võimalik tekitada teise saatejaama abil, mis saadab

segavaid helisid segatava ringhäälinguga ühel ja samal lainel või väikese lahkuminekuga.

Kuigi rahvusvaheliste konventsioonidega on igale ringhäälingujaamale kindlaks määratud oma laine, kaotab sõja puhul ka see leping oma tähtsuse.

4. Sõja lõpp-päevad ja rahu.

N. Vene vägede rünnakuil Soome lahe rannikul oli N. Vene sõjavägede juhatusel lähimaks eesmärgiks Viiburi vallutamine, maksu mis maksab. Veebruarikuu lõpp-päevil lähenesid võitlused Viiburile. Soomlased olid sunnitud tagasi tõmbuma ka Karjala

Kannase keskosas. Nende rinne Suvanto järvel ja Taipale jõel püsis kuni sõja lõpuni, hoolimata korduvaist rünnakuist, mis sõja kestusel ette võeti N. Vene vägede poolt rinde selles osas. N. Vene rünnakuid Taipales tuleb vist küll hinnata taktikalise seisukohast, mille eesmärgiks oli Soome jõudude sidumine, et mitte võimaldada nende ümberpaigutamist N. Vene vägede pealetungi operatiivsuunale Viiburi rajooni. Samal ajal oli aga soome vägede tegevus üldiselt edukas idapiiril põhja pool Laadogat. Ka Petsamo rindel olid N. Vene vägede edasitungikatsed seisma pandud.

4. märtsil olid aga lahingud juba Viiburi ees, Viiburi lahe saartel ja ulatusid isegi Viiburi lahe läänekaldale. Viiburi kaitselahingute ajal tehti N. Vene poolt katseid vallutada tugipunkte Soome lahe rannikul lääne pool Viiburit, milleks sooritati ebaõnnestunud pealetunge Soome lahe saartelt Viro-lahti rajooni. Oli selge, et N. Vene vägede juhatus püüdis iga hinna eest saavutada suuremaid tulemusi oma senises sõjalises tegevuses. Teiselt poolt muutus küsitavaks Soome vägede vastupanuvõime, eriti rinde paremal tiival Soome lahe rannikul. Selles olukorras ilmusid esimesed rahujutud 5. märtsil. Kolm päeva hiljem toimusid juba otsesed läbirääkimised Soome ja N. Vene vahel. 10. märtsil määras Soome oma delegatsiooni, eesotsas Paasikiviga, kes sõitis Moskvasse rahulepingut sõlmima.

Sõda oma hävitusega käis edasi. Ka ei pääsnud avalikkusse mingisuguseid teateid rahuläbirääkimiste käigu ja tingimuste kohta. Samal ajal tõsteti Inglis- ja Prantsusmaa poolt üles Soome abistamise küsimus, milles kõneldi abivägede saatmise võimalustest Soome. Üldine arvamine kaldus nüüd selle poole, et Soome-N.-Vene sõja edaspidisel jätkumisel võib Euroopa-sõda laieneda ka Skandinaavia riikidesse.

Asjaosaliste riikide elavale diplomaatilisele tegevusele ja poliitilisele pinevusele tõi lahenduse 13. märtsil allakirjutatud Soome-N.-Vene rahuleping. See sõnum lõi üldise rahuldustunde, eriti aga Eestile, kuna meie, kuigi erapooletu riigina, olime sõjale kõige lähemal.

5. Kokkuvõte.

Soome kirjutas alla rahulepingule, milles on mõjule pääsnud teise lepinguosalise poliitilised, strateegilised ja ka majanduslikud huvid. Kui võrrelda N. Vene poolt sõjaleelset läbirääkimist Soomele esitatud ja rahulepingu tingimusi, siis on Soome poolt tehtud viimases suuremaid järeleandmisi N. Vene kasuks. Eriti silmapaistvana tundub terve Karjala maakitsuse, Laadoga järve loodekaldal ja Laadogast kirde pool asetseva maa-ala loovutamine. Selle maa-ala langes Soome piirest välja rida linnu, suur hulk Soome suurtööstusi, looduse- ja maapõuevarasid. See on Soome rahvamajandusele suureks kaotuseks. Hinnates uut piiri kaitsevõimaluste seisukohalt on ka selles mõttes olukord halvenenud. Soome-N.-Vene piir Soome lahe põhjakaldal on nihkunud endisest piirist ümarguselt 150 km lääne poole, seejuures on välja läinud Soome territooriumist Laadoga järve veeala, mis lühendas Soome maapiiri. Kui hinnata piirimuutusi Laadogast põhja pool, siis ka siin on Soome loovutanud looduslikud kaitsepositsioonid, mil Soome sõjavägi pani edukalt vastu sõja kestusel. Piirimuutusega põhja pool, Kuusamo ja Salla rajoonis, Soome poolt loovutatud maa-ala ei oma niivõrd majanduslikku kui strateegilist tähtsust. Piiri nihutamiseks lääne poole on silmas peetud Leningradi-Murmanski raudtee lähedust endisele piirile.

Soome oli sunnitud loovutama ka Hangö, mille nõudmine sõjaleelsetel läbirääkimistel ei võimaldanud kokkuleppe saavutamist.

Soome pidi võitlema üksi. Abi, mida Soome lootis saada eeskätt Rootsilt, jäi tulemata. Kui rahuläbirääkimiste ajal liitlased tegid abipakkumise, siis oli ka selge, et see võib saabuda esiteks liig hilja, ja teiseks, Soome läänepoolsed naabrid ei olnud nõus läbi laskma liitlaste vägesid, kartes ise sattuda Saksa- maa löökide alla. Ka hindas Soome ise võib-olla pakutava abi mõju ebakindlana.

Hinnates Soome sõjaväe vastupanu visadust sõjaliste teadete ja N. Vene vägede poolt saavutatud edu järgi, siis sõjalistest sündmustest eemalolijatele tundus, et Viiburi langemine ei peaks veel mõjutama Soome sõjaväe edaspidist vastupanuvõimet. Kuna meie võime endile luua ainult kujutlusi kõigist neist raskusist, mida soome rahvas, eriti aga sõjavägi, pidi kandma, siis on raske otsustada, mis asjaolud tungivalt sundisid Soomet rahulepingu sõlmimisel tegema suuremaid järele-

Imatra

andmisi. Tulevik aitab siin mõndki küsimust selgitada.

Soome-N.-Vene sõja tõttu oli ka Eesti sunnitud katkestama igasuguse läbikäimise Soomega, hoolimata meie kui erapooletu riigi positsioonist ja rahvusvahelisest õigusest.

Tuntakse rõõmu, et Soome on saavutanud rahu pärast 104 päeva kestnud rasket võitlust, on säilitanud oma iseseisvuse ja vabaduse, kuna soome rahvas ja sõjavägi on pälvinud teiste rahvaste kõrgeima hinnangu.

Rahvaste ja riikide vahelisele edaspidisele sõprusele, koostööle ning rahu kindlustamisele on tarvis leida ühiseid toekspidamisi ja hinnanguid neid ähvardavatest hädaohutudest. Põhjalas on jälle rahu ja me julgeme lootma, et sellega on kõrvaldatud ka kõik takistused kahe naaberriigi, Eesti ja Soome, rahva sõbraliku läbikäimise jätkumiseks.

O. K.

„KUNSTNAHK“

V. F. KELM

AGENTUURIÄRI

TALLINN, HARJU 30-15

TEL. 432-66

NKK ülesandeid toitlustamise alal

Pika rea aastate kestes on NKK oma ülesandeid toitlustamise alal, eriti aga masside toitlustamisel, täitnud suure eduga. Vähe möödub Kaitseliidu eius üritusi, kus NKK toitlustuspersonaal ei ole rakendatud — alates aastapäevade ja piduõhtutega, siis õppustel, võistlustel, laagrites, manöövrites, ja lõpetades kodukaitsepäevadega ning ülemaaliste kogunemistega. Kui siia veel juure arvata NKK enese üritused, noorte-organisatsioonide ettevõtted ja lõpuks terve rida toitlustamisi väljaspool KL, siis mõistame, miks just NKK toitlustuspersonaalil ikka ja alati tuleb tööl olla.

NKK organ. on neid ülesandeid võtnud väga tõsiselt ja on kindlakavalise väljaõppe kui ka pikaajalise praktika kaudu omandanud rohkearvulise ja asjatundliku toitlustajate kaadri.

Vastavalt üksikliikme võimeile ja vastavaile eri-ülesandeile on NKK alati valmis võtma endale kohustusi nii oma peres kui ka väljaspool KL.

Kuid aeg läheb edasi ja iga homme päev püstitab rahvastele järjest uusi nõudmisi ning paneb neile peale uusi kohustusi. Meie NKK pere, olles läbi imbinud õigest vaimust, seisab ka tänasel päeval, mil kõnelevad ainult sõjatehnika tippsaavutused, teadlikult valmina täitma ülesandeid, mida nõuab meilt meie püha kodumaa. Teadmises, et ükski raskus pole ülepääsmatu, kui on vaid tahet, asume julgesti ja külma ning kaine mõistusega senisest energilisemalt kohandama end nende ülesannete jaoks, mis tänapäev, hoolimata meie rahusoovidest, meile võib ette veeretada — olgu need ülesanded endised või uued.

Küllaldast tähelepanu väärivad siin toitlustusküsimus. Kui oleme rahu ajal oma ülesandeid väärilt täitnud ja kindla väljaõppe saanud, siis kohandame neid teadmisi selle järgi, mis erakordsed ajad meile ette kirjutavad.

Ei ole mägede taga Vabadussõda, milles Eesti naise kaasabi otseses mõttes ei olnud küll suur, kuid seda olulisem ja suurema väärtusega oli ta kaudne kaasabi. Vaevalt kõneleb keegi Vabadussõjast naiste kaastööd mainimata.

Erilist märkimist sellest ajast väärivad „Ühistöö“ toitlustuspunktid mitmesugustes olukordades ja erisugustes ülesannetes. Tänuaga mäletavad neid haiged ja haavatud, tänuga mõtlevad sellele väeosade ešelonid ja ka kohapealsed üksikud väeüksused, eriti noorte omad. Kõike tegi ja korraldas naine siis vaid oma loomupärasteid võimeid rakendades. Kui suutsime teha seda siis, ilma ettevalmistuseta, vaid tahetest kaitsta oma kodu, siis seda enam võimelised oleme nüüd tegutsema.

Nüüd, kus omame vastava ja põhjaliku ettevalmistuse, suuname täiendava väljaõppe neile üksiklasele, mis erakordsed ajad meilt ootavad. Vastavalt ettenähtule muretseme ulualuse, mitmesugused

vahendid ja muu vajalike. Eriline tähelepanu aga olgu pöördud personaali kindlaksmääramisele ja sellele vastavate loengute, korduste ja demonstratsioonide kaudu eriülesannete selgitamisele — personaali ettevalmistamisele. Juhtkond olgu organiseerimis- ja vastutusvõimeline (töö seisukohalt), abilisest teadlikud ja vilunud oma töös ja kohusetundelised. Leidlikud peavad olema kõik, sest erakordsed ajad armastavad sageli teha uperpalle ja üllatada, millistel juhtudel pea kaotatakse. Väljapääs leidub peaaegu igast olukorrast. Vastavalt ülesandeile tuleb igale toitlustajale selgitada ta kohustusi. Töökavad ja sisekorrad olgu ette nähtud. Ei ole küllaldane olla innustunud perenaine ja vilunud keetja, vaid peab olema täiesti teadlik kõigist neist töist, mis on seoses massitoitlustamisega ja mis hulkade toitlustamine enesega võib kaasa tuua. Toitlustajad peavad olema teadlikud, et niihästi rahuaja kui ka erakordsete aegade töö õnnestumine nõuab NKK liikmeilt suurt arusaamist ja töö ülevaadet, ja neile peab olema selge, missugune tähtsus on töö meetodeil, kogemustel, täpsusel, korral jne. toitlustamiste puhul. Teame, et iga töö edu oleneb sellest, kuivõrd põhjalikult selle teostajad tööd tunnevad.

Juhtkond, kellele eespool loetletud ülesannete täideviimine on usaldatud, asugu kohe kõige energilisemalt tööle, sest „meie ei tea, millal tund tuleb“.

„Tuli ei salli tuhnakat tegijat ja laits laiska hoidjat“, ütleb Eesti vanasõna. Eks see ole maksev ka toitlustamise kohta. Sellepärast käed külge ja kavalikult ning teadlikult oma töös edasi! **A. K-v.**

KEVADPÖÖRIPÄEV RAHVAKOMMETES

Algus „K. K.!” nr. 5

Kevadine ja sügisene pööripäev on olnud tähtsaimad vanade eestlaste rahvakommetes, kuna teised pööripäevad, viidipäev suvel ja lutsipäev talvel, ei olnud nii olulised. Pööripäevakommete kõige jõulisem osa ennustab ilma. Loodeuse tohutud jõud — päike, kuu, tähed ja tuul — on valdavalt mõjutanud inimese meeli, ettekujutuse võimet, aga ühtlasi ka tähelepanekuid ja kogemusi. Võrdlemisi vähe on mõju avaldanud muud nähted pööripäeval ilma ennustamisel.

Vares. Minski eesti asundusest saadud teatel öeldi seal: „Kui pööripäeval (seal nimelt oli see 9. märtsil) vares kolm korda kraaksus, siis tulevat soe kevad, ning missugune ilm on pööripäeval, niisugune olevat ka selle aasta jaul.“ Vares on üks neid vähesi loomi, kes pööripäeval esineb ilmaennustaja osas.

Kalapüük. Osa kevadise pööripäeva ilmaendide kuulutas head või kehva kalapüügionne. Kui näiteks kevadisel pööripäeval (või kolm päeva hiljem) tuul puhus põhjast, siis arvati, et kala järgneval püügiaastal ei tule kergeti võrkudesse (Setumaa).

Eestlasel kui põlisel põllu- ja meremehel on suur tarvidus teada saada tulevat ilma, et selle järgi oma tööd seada ja toimida. Nüüd on selle ala üle võtnud meteoroloogiline ilmajaam, mis niisama vahelduva õnnega iga päev ilma ennustab teaduslike katsete ja mõõtmiste alusel.

Meie vanade eestlaste kalendri ennustusi ei tule mõista absoluutselt, vaid umbkaudse seletusena. Ilmaennustes on seda ka mitmel korral rõhutatud, nagu näiteks Suure-Jaanis: „Pööripäeva ilma on vaja tähele panna, missuguseks ilm siis muudab... niisuguseks jääb. Olgu küll, et vahetevahel ka teistmoodu ilma sekka tuleb, aga see ei tuuri ilmas kauaks.“

Teiselt poolt ei tule kõiki nimetatud ilmaendeid absoluutselt siduda üksi kevadise pööripäevaga. Kõige lähemad tähtpäevad, mis mõningaid samalaadseid endeid sisaldavad, on küünlapäev, vastlapäev (vt. Kaitse Kodu! 1937, lk. 125—128 ja 169—172), jüripäev, mihklipäev ja eriti teised aastaaja pööripäevad. Siin ei tule väita, nagu esineks osa kevadise pööripäeva ilmaendeid muutmatul kujul ka teistel tähtpäevadel. Vastuoksaks, taliharjapäeva baromeetri ended on algupärased ja iseseisvad, kuna need moodustavad selle päeva olulisima osa. Muu osa kevadise pööripäeva ennetest on juhuslikku laadi, kuigi ka need on küllalt põnevad ja huvitavad.

Kana. Tarvatu kihelkonnast on järgmine teade kanadest pööripäeval: „Pööripäeval peab kanadele korvi võru seest süüa antama, siis munevad ühte pessa.“

Kaev. Teine nõidumine toimus kaevuga, nagu sellest leidub andmeid Läänemaal, Märjamaa kihelkonnast: „Pööripäeva hommikul peremees läks esimesena kaevu juure ja viskas sinna peotäie soola. Siis võisid teised minna vett tooma. Soolaviskamine pidand seda tähendama, et siis vesi seisab hääl.“

Nagu mitmed teised meie rahvakalendri pühad, nii on ka kevadine pööripäev olnud mingi eriline nõiduspäev. Mitmed selle päeva kombed lasevad oletada, et kevadine pööripäev kuulus saatuslike ja sageli kurjakuulutavate päevade hulka.

Pööripäevane laps. Põlvas väidetakse näiteks sel päeval sündinud lapse kohta: „Kes pööripäeval sündinü, selle elo om pöördlikane.“ Hiiumaalt on terve sari ennustusi sel päeval lammaste kohta.

Ketramine. Käina kihelkonnas ennustati järgmist: „Vanast ei tohtind pööripäeval villu kedrata, siis hakkavad lambad pöörama, s. t. neerud lähevad maha ja lambad hakkavad sinnapoole pöörama, kust poolt neer on maha

Pööripäeval surnud hinged ristteel oma endist kodu otsimas

Peremees pööripäeva päikeselõusu ajal põllunurgal parema käe (nimetis-)sõrmest kolme tilka verd tilgutamas

läind. Lammas ei lähe enam teiste sekka, vaid pöörleb üksi omaette.“

See teade viitab selgelt pööripäeva surnuteaustamise kombele, mil ketramine, mis surnute hingi oleks võinud häirida või segada ja sellega neid pahandada, tuli ära jätta.

Ketramise keelust üleastujaid tabas sageli veel mõni muu õnnetus või loomade haigestumine. „Pööripäeval ei tohtind villu kedrata, et lambad ümber pöörama ei hakaks ja haigeks ei jääks.“

Lambaniitmine. Hiiumaal oli vanasti sel päeval kõvasti keeldud lambaid niita. Emmaste kihelkonnas usuti: „Pööripäeval niidetud lammas hakkab ennast ümber pöörama.“

See teade, nagu ka eelmised rahvakombed, osutab, et kevadisel pööripäeval surnud hingede häirimisest tuli hooliga hoiduda. Soome sugu rahvaste seas on juba paganuse ajal valitsenud kindel veendumus, et surnud hinged eriti aasta pööripäeval kodus käivad ja võivad paha teha. Tuletegemine jaanipäeval (vt. Kaitse Kodu! 1937, lk. 370—372), jüripäeval, volbrapäeval ja vastlapäeval on just mõeldud selleks, et muiste arvati tulel olevat kindel võim kaitsta kõiki surnud hingede pahategemise vastu. Kevadise pööripäeva tuledest ei ole meil andmeid, kuigi leidub teateid, et sel päeval surnud hinged olid liikumas. Näiteks Harjumaal Kuusalus väideti: „Ka olla pööripäeva öösetel rist teede peal surnuid nähtud.“

Lehmade toitmine. Lehmade toitmisel tuli kevadisel pööripäeval samuti ettevaatlik olla. Kursist saadud teate järgi: „Pööripäeval ei anta lehmadele sooja tulel keedetud vett, midu lehma jäävä kevade kehvas.“

Pakalde ketramine. Pakalde ketramise eest tuli hoolitseda, et need kevadiseks pööripäevaks lõpetataks. Hargla kihelkonna andmeil üteldi: „Kui pakla päale pööripäeva kedrade jääse, siis läävä pakla hobas.“ „Hobas“ tähendas Võru murdes habras, rebe, ja pakalde muutumist rabedaks oli karta ketramise pärast taliharjapäeva.

On huvitav, et meie saartel ja eriti Hiiumaal on peetud ka veel tähendusrikkaks kevadisele pööripäevale järgnevat päeva. Käinast saadud andmeil, niipalju kui see on usutat, väideti: „Järgmine päev pärast pööripäeva oli pööripäeva emapäev; sellest pandi rohkem tähele, kui pööripäevast enesest.“

Pööripäeva emapäev on levinud vaid piiratud alal, peamiselt Hiiu- ja Saaremaal, kuna mandril selle kohta puuduvad lähemad andmed.

Kas kevadist pööripäeva peeti vanasti tähendusrikkaks muistse kalendri tähtpäevaks või liitus sellele ka mingi eriline endisaegne püha ja kui vanad on päeva kultusse kuuluvad kombed — nende küsimuste kohta ei ole veel otsust tehtud. Järvamaalt, Amblast, leidub taliharjapäeva kui tähtsa püha kohta pikem kirjeldus, millest siin avaldame ühe osa muutmata kirjavõttes:

„Jerva maa konnas Eestlased on iga aasta 4 tähtsat püha pühitsenud, mis enamiste pööri päevade peale langesid. Esimene püha, mis Uku auks saanud pühitsetud, olnud kevadisel pööri päeval. Se püha saanud järgmisel viisil pühitsetud. Öhtul on püha; sai palju söökisid ja jookisid valmis tehtud ja tuppa suure laua peale pandud. Kesk lauda seisnud aga Uku vakk. Uku vaka alla sai igast toidu seltsi(st), mis laua peal seisis, pisut pan(d)ud, nii sama ka igast vilja seltsist; paniija olnud enamiste peremees. Asjad, mis Uku vaka alla pandud, olnud kõik selle lootusega pan(d)ud, et Uku neid seal õnnistaks ja et teine aasta vili iasti korda läheks. Pannes saanud järgmised sõnad ööldud:

Uku vakale vauma,
Ka(a)ne alla kerkimaie,
Udukaissu paisumaie!

Naised, kes mitte lapsi ei sünnitand, said ööseks aita Uku vaka juure kinni pandud, et Uku neid seal õnnistaks. Hommiku vara enne päeva tõusu tõusid iga peremees ülesse, läks oma põllu juurde ja laskis iga põllu nelja nurga peale oma parema käe sõrmest kolm tilka verd ja hüüdis seal juures kolm korda „Lioni inglil läbi“ Uku poole. Lion olnud üks kalamees, kes sarve, mida kurat Ukult varastanud, tagasi toonud; Uku aga oli seda selle eest oma vahemeheks pannud. Oli peremees oma talituse põllu juures ära teinud, siis pööris ta koju tagasi; perenaine võttis Uku vaka laua pealt ära ja siis hak(k)asivad

Passilöömine pööripäeval talu rehekambris

kõik sööma. Peale söömist hak(k)asivad naised naiste puna sööma, et sel aastal nende põsed hästi punased oleksivad. Oli juba küll söödud ja joodud, siis hakati passi lööma, nagu praegu jõulu ajal. Oli passi löömisega kõht lödvemaks läinud, siis hakati kapsa suppi sööma, kellest aga enne üks osa Uku kivile sai viidud. Pärast kapsa suppi söömist hakati jälle passi lööma, mis poole ööni kestis.“

Passilöömise mäng oli järgmine: õlgedest keerutati kõis, millega üksteist löödi taga ajades. Passilöömisest arvati lammaste rohket sigivust, kuna paiguti pärast mängu pass (õlest kõis) käterätikusse mähiti ja järgmise mänguni aidas hoiti. Juba vilja kannud ölekõrtest passid edendasid rahva arvates viljakasvu.

See Järvamaa kevadise pööripäeva kirjeldus on kahjuks kahtlane, kuna Lioni inglid ja Uku on kirjandusest õpitud. Uku on küll ka eesti mütoloogiast tuttav, kuid teiste nimede all, tavaliselt Kõuena ja Pikrina. Näiteks Pärnumaalt saadud taeva ettekujutuses: „Taevas oli vanade eestlaste arvates juba enne maailmaloomist olemas. Taevas olnud alguses nii ilus, et inimesed unustanud alati taevast vaadates töötgemise. Vanataat loonud siis ilusa taeva alla sinise katte taevailu inimeste silmade cest varjamiseks. Taeva looja Uku ise jäänud oma sulastega selle sinise teki taha elama.“ Uku sulastena mõtles vana rahvas peaaesjalikult Kõue ja Pikrit, kes olid Vanataadist lahutatud.

Juba F. Kreutzwald raamatus „Mythische und magische Lieder der ehsten“ nimetab neli tähtsast muistsete eestlaste kalendri põhipüha, mida päikese pööramisele pühitseti juba paganuse ajal. Kevadine pööripäev või taliharjapäev olevat ülijumala Uku (Ukko) või Taara auks pühitsetud, kuna Uku andis maale sigivuse ja viljasaagi. Kõneldakse samas Uku kivil ohverdamisest ja annete toomisest. Ohverdatud

Vanataat-Piksele (Uku) karvadeta põrsa ohverdamine ja piksepalve lugemine pööripäeval

nimelt tavalise kuke asemel tingimata põrsas, mille karvad enne Uku kivil või altaril ära põletati (Myth. u. mag. Lied. lk. 18 ja 60). Seejuures loetud Hollmanni teatel järgmist piksepalvet:

„Püha Pikse nimi saago nimetetu se hädalise inimese ihho-vere mannu.“

„Arma püha kolme ütesama taiva vana esa nimi saago nimetetu se hädalise inimese ihho-vere mannu.“

„Oh püha kolme ütesama Pikse arma Jumala nimi saago nimetetu se hädalise inimese ihho-vere mannu.“

„Püha kolme ütesama täno Jumala tervis olgo selle inimesele.“

„Kolme püha püha ütesama armo õnne Jumala õigus olgo nimetetu se hädalise inimese ihho-vere mannu.“ (Hollmann, Verhandl. Bd. I, vihik II lk. 37.)

Kõige vanem piksepalve on aga 1644. aastast, mille täieliselt avaldas Gutsclaff oma raamatus püha jõe Vöhandu austamisest.

„Võta Piker! Härja anname palves kahe sarvega ning nelja sõraga, künni pärast, külvi pärast, õlg vask, tera kuld. Tõuka mujale must pilv, suurde sohu, laia laane pääle! Simase ilm, mesi hoog meile kündjatele, külvajatele! Püha Piker, hoia meie põld — hüva õlg all ning hüva pää otsas ning hüvi teri sees!“

See kõige vanem piksepalve on ühelt Erastvere talupojal Gutsclaffi poolt salaja üles kirjutatud. Nagu Emajõe, nii pidasid muistset eestlased ka Vöhandu jõe pühaks. Kord 1642. a., kui Vöhandu jõe veski ehitati, oli rahvas rahutu ja hakkas mässama ning järgmise aasta pöuda loeti jumalate nuhtluseks. Ehitatud veski Vöhandu jõel põletati vihase rahva poolt ära. Pärast seda austati väga piksejumalat, kellelt oodati õnnistust ja head viljavooi.

Ukust kui pööripäevaegsest kevadepühast on Kreutzwaldi-Neusi eelnimetatud raamatus mitmesuguseid väheusu-tavaid andmeid ja isegi järgmine rahvalaul:

„Uksi ülemad elavad,
Sugutäie suuremata,
Uksi üheksa tulevad,
Uksi üheksa lähevad,
Üheksa on armo ööda,
Üheksa päritud pühada:
Üheksam on Ukko püha.“ (Vt. samas lk. 59.)

Eelolev laul olevat Kreutzwaldi poolt üles kirjutatud Pihkva eestlaste juures, kuid vormi järgi on see ilmselt Kreutzwaldi enda fantaseeritud või muudetud laulukatke. „Üheksa“ sõna kohta tähendab kirjapanija, et see olevat olnud muistsete eestlaste väga tähtsa püha kinnituseks.

Järvamaalt, Amblast, leidub veel teine kirjapanek pööripäeva kui „Uku-püha“ kirjeldusest. Seal nagu eeltoodud kirjelduseski kujutatakse kevadist pööripäeva kui ohvipäeva Ukule, piksejumalale, et pikne ei purustaks suvel viljapõlde, ei põletaks maju ega hävitaks karja.

Eelmise põhjal on tõenäone, et taliharjapäev, mil talv aeti n.-ö. „tare harjale“, on üks meie vanimaid kalendri tähtpäevi. Kevadise pööripäeva juured ulatuvad paganuse aega, vähimalt need kombed, mis on ühenduses pikse, tuule, päikese ja surnud hingedega. Ka vere tilgutamine põllunurkadele hea saagi lootuses on paganusaegne komme, mis esines ka setudel Peko püha ajal. Taliharjapäev on olnud esisade tähtsaim „ilmajaam“. Nüüd uue kalendri järgi ei esine enam kevadise pööripäeva tunnused nii selgelt kui see oli kaks nädalat järel käivas vanas kalendris. Seepärast kevadise pööripäeva tähendus jääb järjest enam unarusse, nagu juba ammu on rahvasuust täieliselt hävinud muistset piksepalved. Uus meteoroloogiline ilmajaam telegrammide, ajakirjanduse ja raadio kaudu on asendanud nüüd selle ennemuistse „rahvasuu“.

E. Päss.

Kaitseliidu üleriigilised meistrivõistlused tõstmises ja greeka-rooma maadluses

Laupäeval, 30. märtsil, ja pühapäeval, 31. märtsil s. a., toimusid Tallinnas Kaitseliidu üleriigilised meistrivõistlused tõstmises ja greeka-rooma maadluses. Võistluste korraldajaks oli sedapuhku KL Tallinna Malev, kelle eestvõttel viidi võistlused läbi suure rutiiniga ja hea korraga.

Raskejõustiku mõlemad alad — niihästi maadlus kui ka tõstmine — on olnud kõikidel aegadel vägevaks teerajajaks Eesti sportliku kuulsuse kandmisel laia maailma. Meenutagem vaid meie vanu matikangelasi Hackenschmidtiga, Lurichiga ja Abergiga eesotsas, kellede sangarlik kuulsus on kandunud maade ja merede taha, ning meie tänapäeva rammukangelasi Palusalu, Kotkast ja Luhaäärt, kellede võimsad käsivarrelihased on aidanud heisata Eesti sini-must-valge trikoloori maailma esivõistluste võidumasti.

Kõige muu kõrval väärib Kaitseliidu osa Eesti raskejõustiku arendamisel ja meie „rammumeeste“ järelpõlve kasvatamisel eriti täit tunnustust. Kui sport ja kehaline kasvatus on leidnud Kaitseliidus juba pikki aastaid vajalist kõlapinda, siis on see eriti maksev just raskejõustiku suhtes, kus on selle ulatusliku spordiala kindla kandepinna eest eriti hoolt kantud. Ei saa vist keegi salata, et suur osa meie tänapäeva nimekaid matikangelasi on kasvanud just Kaitseliidu maadlejate perest, kust neid kui lootustandvaid jõude on eriala õpetajate poolt välja nopitud ja kasvatatud edasi omal alal täit tunnustust leidnud tippmeesteks. Seepärast võib täie õigusega ütelda, et just Kaitseliidu organisatsioon on olnud see eesti „rammumeeste“ taimelava, kust on võrsunud au ja kuulsust meie rahvapärasele raskejõustikule. Seda tõhusat sportlikku kasvatustööd on Kaitseliit seni inukalt teinud peamiselt just provintsis, kus paljud tulevased matisuurused on saanud oma esimesed õp-

Momente maadlusmatšidest

petunnid ja on sooritanud oma esimesed arglikud raskejõustiku katsed Kaitseliidu maadlusmatšidel ja tõstekangide juures. On need mehed meesteks osutunud ja on nende lihaste tugevus ja käsivarreramm avanud neile tee eraseltsidesse ja nende kaudu tavaliist tõusuteed kuulsusrikkama tuleviku poole, Kaitseliit pole kunagi nende sportlikku karjääri teistesse kättesse keelanud, teades väga selgesti, et kõik edaspidine, nagu seni-negi, töö läheb kasuks meie rahvuslikule ja sportlikule kuulsusele ning ühes sellega ka kodumaale.

★

Võttes arvesse võistlustest osavõtjate suurt arvu — kokku platseerus 159 maadlejat ja 124 tõstjat, seega 283 võistlejat — toimusid võistlused üheaegselt kahes kohas — a.-s. Lutheri ja spordiseltsi „Kalevi“ võimlais.

Võistlused avas laupäeval, 30. märtsil, kell 1800 a/s. Lutheri võimlas Kaitseliidu ülem kindral J. Orasmaa ja spordiseltsi „Kalevi“ võimlas Kaitseliidu Peastaabi ülem kolonel A. Balder.

Tänu eeskujulikule korraldusele rullusid võistlused heas ja kiires tempos, nii et võistluste lõpul suudeti auhindade väljajagamisele asuda isegi varem ettenähtud ajast.

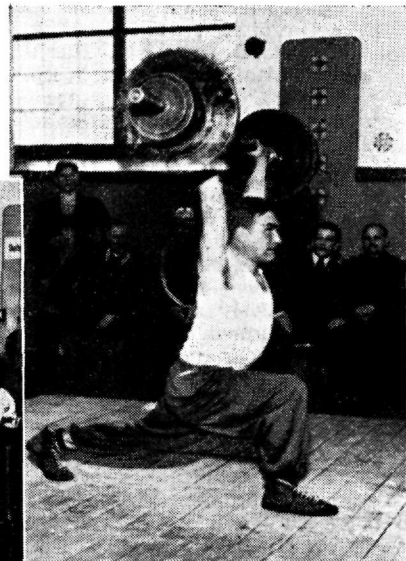
Pinevates võistlustes kahe päeva jooksul peeti üldse 250 maadlusmatši, milledest 173 lõppesid seljavõiduga. Maadluses tulid KL meistreiks 1940. a.: kõrbeskaalus J. Looaru, Harju Malev, 2 kaotuspunkti, sulgkaalus E. Sumil, Harju Malev, 0 kp., kergekaalus H. Männis, Harju Malev, 1 kp., kergeteskaalus E. Puusepp, Tallinna Malev, 1 kp., keskkaalus K. Kullisaar, Tallinna Malev, 2 kp., poolraskekaalus V. Roolan, Harju Malev, 0 kp. ja raskekaalus A. Toom, Harju Malev, 0 kp. Üldse peeti meistriklassis 41 matši, milledest 28 lõppesid seljavõiduga. Malevate järjestus maadluse lõppkokkuvõttes kujunes järgmiseks: 1. Harju Malev 37 punkti, 2. Lääne Malev 18 p., 3. Järva Malev 16 p., 4. ja 5. Tallinna ja Tartu Maleval kummalgi 9 p., 6. ja 7. Valga ja Sakalamaa Maleval kummalgi 7 p., 8. Tartumaa Malev 6 p., 9. ja 10. Saaremaa ja Viru Maleval kummalgi 5 p., 11. ja 12. Võru ja Pärnu Maleval kummalgi 3 punkti. Kaitseliidu ülema rüндаuhinna — Kalevipoja kuu — võitis teiskordselt Harju Malev 37 punktiga. Igas klassis ja kaalus esikohale tulnud omandasid KL meistri nime 1940. a. peale ja kolmele esikohale tulnud ühtlasi individuaalauhindad.

Tõstmises tulid KL meistreiks 1940. a.: sulgkaalus R. Västrik, Pärnumaa Malev, 250 kg, kergekaalus E. Lund, Harju Malev, 302,5 kg, keskkaalus P. Mürk, Valga Malev, 327,5 kg, poolraskekaalus E. Vaikma, Tartumaa Malev, 317,5 kg ja raskekaalus E. Jugar, Tartu Malev, 362,5 kg. Tõstmises löödi terve rida uusi KL rekorde. Algajate klassis: sulgkaalus B. Toomla, Järva Malev, surumises 72,5 kg, rebimises 75 kg ja tõukamises 95 kg, kokku 242,5 kg. Kergekaalus A. Jõudna, Pärnumaa Malev, surumises 85 kg, kokku 270,0 kg, poolraskekaalus A. Petrov, Petseri Malev, surumises 37,5 kg, kokku 292,5 kg, raskekaalus P. Unt, Tartumaa Malev, tõukamises 125 kg, kokku 305 kg. Edasi jõudnute klassis: sulgkaalus J. Rebane, Tartu Malev, tõukamises 100 kg, kergekaalus M. Ilbak, Pärnumaa Malev, kokku 282,5 kg. Meistriklassis: kergekaalus E. Lund, Harju Malev, rebimises 95 kg, tõukamises 125 kg, kokku 302,5 kg, V. Sii-

Pilte KL raskejõustiku võisflusil

Keskel Harju- ja Tartumaa Malevate esindajad võidetud rändauhindadega

rak, Valga Malev, surumises 85 kg; keskaalus P. Mürk, Valga Malev, rebimises 105 kg, tõukamises 135 kg, kokku 327,5 kg, R. Laane, Sakalamaa Malev, surumises 92,5 kg; raskekaalus A. Leppik, Tartumaa Malev, surumises 107 kg ja E. Jugar, Tartu Malev, rebimises 110 kg, tõukamises 145 kg, kokku 362,5 kg. Malevate üldjärjestus tõstmises kujunes järgmiseks: 1. Tartumaa Malev 4037,5 kg, 2. Pärnumaa Malev 3675 kg, 3. Valga Malev 3342,5 kg, 4. Tartu Malev 2950 kg, 5. Järva Malev 2712,5 kg, 6. Harju Malev 2690 kg, 7. Sakalamaa Malev 2417,5 kg, 8. Lääne Malev 1692,5 kg, 9. Viru Malev 1510 kg, 10. Võru Malev 1320 kg, 11. Petseri Malev 1040 kg, 12. Saaremaa Malev 540 kg ja 13. Pärnu Malev 497,5 kg. Kokku tõsteti tõstevõistlusil üles 28.424,5 kg. See võrdub ligikaudu 30 tonnile, mis vinnati 124 tõstja poolt sulgkergelt õhku!

Kaitseliidu ülema rändauhinna tõstmises — Kalevipoja kuju — võitis esmakordselt Tartumaa Malev 4037,5 kiloga. Igas klassis ja kaalus esikohale tulnud omandasid KL tõstemeistri nime 1940. a. ja kolmele esikohale tulnud individuaalauhinnad.

Kui liigitada võistlustest osavõtjad klassidesse, siis saame alljärgneva pildi. Maadluses oli osavõtjaid: meistrklassis 33, edasijõudnute klassis 53, algajate klassis 73, kokku 159. Tõstmises: meistrklassis 32, edasijõudnute klassis 43, algajate klassis 49, kokku 124.

Võistluste üldised tagajärjed kujunesid järgmiseks:

Maadlus: Algajate klassis peeti 128 matši, millest 88 lõppesid seljavõiduga. Võistlejate paremuse järjestus kujunes järgmiseks:

Kärbeskaal — 13 matši, neist 11 seljavõitu. 1. E. Ounamees, Lääne 0 kaotuspunkti, 2. E. Kaubi, Saaremaa 4 kp., 3. E. Raudvasar, Võru 6 kp.

Sulgkaal — 15 matši, neist 10 seljavõitu. 1. H. Rannas, Viru 3 kp., 2. O. Aasamäe, Lääne 6 kp., 3. K. Eljand, Valga 6 kp.

Kergekaal — 21 matši, neist 15 seljavõitu. 1. V. Rannaäär, Järva 2 kp., 2. A. Ojasaar, Tartu 6 kp., 3. H. Käbi, Harju 5 kp.

Kergekeskkaal — 20 matši, neist 16 seljavõitu. 1. A. Saarsalu, Pärnu 1 kp., 2. A. Vilde, Viru 3 kp., 3. V. Sõmer, Harju 6 kp.

Keskkaal — 21 matši, neist 14 seljavõitu. 1. J. Labidas, Tallinn 3 kp., 2. A. Leet, Harju 5 kp., 3. J. Haan, Valga 7 kp.

Poolraskekaal — 16 matši, neist 14 seljavõitu. 1. E. Üürike, Lääne 2 kp., 2. A. Kalev, Harju 3 kp., 3. H. Holland, Sakalamaa 7 kp.

Raskekaal — 12 matši, neist 8 seljavõitu. 1. A. Mahlstein, Järva 2 kp., 2. J. Raudsepp, Valga 5 kp., 3. F. Riitsalu, Harju 7 kp.

Edasijõudnute klassis peeti kokku 81 matši, millest 57 lõppesid seljavõiduga.

Kärbeskaal — 11 matši, neist 10 seljavõitu. 1. J. Kaubi, Saaremaa 0 kp., 2. V. Aasaots, Lääne 3 kp., 3. J. Krasovsky, Tartumaa 6 kp.

Sulgkaal — 10 matši, neist 8 seljavõitu. 1. B. Sülluste, Harju 1 kp., 2. H. Tihvan, Viru 3 kp., 3. A. Müürisepp, Valga 6 kp.

Kergekaal — 15 matši, neist 8 seljavõitu. 1. E. Pettai, Tartu 4 kp., 2. A. Anier, Järva 5 kp., 3. A. Oja, Tartumaa 7 kp.

Kergekeskkaal — 15 matši, neist 11 seljavõitu. 1. A. Saaliste, Lääne 1 kp., 2. O. Laanisto, Harju 3 kp., 3. E. Pettai, Tartumaa 7 kp.

Keskkaal — 11 matši, neist 6 seljavõitu. 1. J. Viira, Sakalamaa 2 kp., 2. J. Paumets, Harju 2 kp., 3. J. Bombas, Lääne 7 kp.

Poolraskekaal — 10 matši, neist 7 seljavõitu. 1. O. Roolaan, Harju 1 kp., 2. K. Rätsep, Järva 5 kp., 3. K. Kalju, Lääne 6 kp.

Raskekaal — 9 matši, neist 6 seljavõitu. 1. J. Burmeister, Järva 0 kp., 2. O. Grünberg, Harju 3 kp., 3. A. Haljasmäe, Lääne 6 kp.

Meistriklassis peeti 41 matši, neist 28 seljavõitu.

Kärbeskaal — 5 matši, neist 2 seljavõitu. 1. J. Looaru, Harju 2 kp., 2. M. Maiste, Sakalamaa 4 kp., 3. J. Teder, Tartumaa 6 kp.

Sulgkaal — 9 matši, neist 8 seljavõitu. 1. E. Sumil, Harju 0 kp., 2. E. Kasekänd, Järva 4 kp., 3. J. Karmo, Sakalamaa 5 kp.

Kergekaal — 6 matši, neist 5 seljavõitu. 1. A. Mõnnis, Harju 1 kp., 2. J. Viitung, Tartu 4 kp., 3. A. Roos, Järva 6 kp.

Kergekeskkaal — 11 matši, neist 8 seljavõitu. 1. E. Puusepp, Tallinn 1 kp., 2. O. Laan, Tartumaa 3 kp., 3. A. Laanisto, Harju 7 kp.

Keskkaal — 6 matši, neist 1 seljavõit. 1. K. Kullisaar, Tallinn 2 kp., 2. A. Lõhmus, Harju 3 kp., 3. A. Villa, Tartu 5 kp.

Poolraskekaal — 3 matši, neist 3 seljavõitu. 1. V. Roolaan, Harju 0 kp., 2. M. Sõstar, Lääne 3 kp., 3. E. Tõnisson, Tartu 6 kp.

Raskekaal — 1 matš — seljavõit. 1. A. Toom, Harju 0 kp., 2. J. Vernik, Valga 3 kp.

Tõstmises kujunes võistlejate paremusjärjekord (kahega surumises, rebimises ja tõukamises) järgmiseks (arvud kilodes):

Algajate klass.

Sulgkaal — 1. Toomla, Bruno — Järva — 242,5, 2. Laas, Valter — Tartu — 240,0, 3. Vaht, Edgar — Tartumaa — 222,5.

Kergekaal — 1. Jõudna, Ain — Pärnumaa — 270,0, 2. Leisson, Arnold — Harju — 257,5, 3. Karu, Arnold — Sakalamaa — 235,0.

Keskkaal — 1. Tohver, Arkadi — Pärnumaa — 270,0, 2. Kenkmann, Karl — Tartumaa — 262,5, 3. Viitmaa, Priidu — Järva — 255,0.

Poolraskekaal — 1. Petrov, Aleksei — Petseri — 292,5, 2. Mikuvits, August — Harju — 287,5, 3. Tammoja, Ott — Tartumaa — 282,5.

Raskekaal — 1. Unt, Paul — Tartumaa — 305,0, 2. Aus, Helmut — Harju — 285,0, 3. Mahlstein, Aug. — Järva — 247,5.

Edasijõudnute klass.

Sulgkaal — 1. Rebane, Jaan — Tartu — 247,5, 2. Västriku, Jaan — Pärnumaa — 245,0, 3. Rannas, Herman — Viru — 225,0.

Võitjate austamine ja auhindade väljajagamine

Kergekaal — 1. Iibak, Martin — Pärnumaa — 282,5, 2. Kliimak, Albert — Viru — 265,0, 3. Murikse, Gustav — Järva — 245,0.

Keskkaal — 1. Tedrekull, Rudolf — Harju — 282,5, 2. Sõber, Aleksander — Tartumaa — 270,0, 3. Jalakas, Voldemar — Lääne — 245,0.

Poolraskekaal — 1. Koger, Jaan — Petseri — 307,5, 2. Rammo, Osvald — Järva — 295,0, 3. Unt, Karl — Tartumaa — 292,5.

Raskekaal — 1. Salusoo, Artur — Tartumaa — 320,0, 2. Orav, Otto — Järva — 317,5, 3. Viire, Gustav — Pärnumaa — 282,5.

Meistriklass.

Sulgkaal — 1. Västriku, Richard — Pärnumaa — 250,0, 2. Suigussaar, Arnold — Tartumaa — 232,5, 3. Jansen, Julius — Harju — 187,5.

Kergekaal — 1. Lund, Erm — Harju — 302,5, 2. Siirak, Voldemar — Valga — 285,0, 3. Tippi, Raymond — Järva — 222,5.

Keskkaal — 1. Mürk, Peeter — Valga — 327,5, 2. Laane, Rudolf — Sakalamaa — 307,5, 3. Vaikma, August — Tartumaa — 302,5.

Poolraskekaal — 1. Vaikma, Elmar — Tartumaa — 317,5, 2. Tamm, Villem — Lääne — 297,5, 3. Lillsoo, Kaarel — Harju — 242,5.

Raskekaal — 1. Jugar, Elmar — Tartu — 362,5, 2. Leppik, Alfred — Tartumaa — 337,5, 3. Maarits, Feliks — Pärnumaa — 307,5.

Võistluste lõpul toimus a.-s. Lutheri võimlas auhindade väljajagamine, mida toimetas KL ülem kindral J. Orasmaa, rõhutades, et seda rammu ja jak-su, mis lõppenud võistlusil üles näidati, tuleb kanda nüüd meie igapäevase töö juure. Kindral J. Orasmaa kõne lõpul laulsid koosviibijad mehiselt „Eesti lippu“. Lõppsõna ütles KL Tallinna Maleva pealik kol.-ltn. R. Lints, kes tänas kõiki korraldajaid, kohtunikke ja võistlejaid tulemusrohke ja pingutava töö eest.

Gilwell Park'i õppelaagrist

(Järg)

4. SISEKORD JA TSEREMOONIAD.

Sisekorra ja tseremooniade alal on erinevused meie noorte kotkaste org-is tarvitusel olevaist suuremad kui esialgu võis oodata, kuigi ka meil on töö rajatud salgasüsteemile ja tseremooniadele on antud võrdlemisi suur osatähtsus.

Igas telgis on kolm meest, igal mehel salgas oma järjenumber ja sellele vastavalt ka ülesanded: nr. 1 — salga-pealik (kandis tunnusena halli nelinurkset riidelappi rinnataskul, mille peale oli ömmeldud kaks püstpaela, abil sama 1 paelaga), nr. 2 — kokk, nr. 3 — abikokk, nr. 4 — telkide korrastaja, nr. 5 — vaba, nr. 6 — salgapealiku abi.

Numbrid vahetusid iga päev, nii et kogu kursuste kestel tuli igal mehel üllaloetletud ülesandeid täita kahel päeval.

Meie harjutuslaagris on kokad ja nende abid vabastatud õppetegevusest, seal oli aga toitlustamine püütud läbi viia nii, et kokk ja ta abi võtsid õppetegevusest osa samal määral kui teisedki. Samuti ei olnud neil rakendatud erilist laagri korrupidaja instituuti. Korrapidaja ülesandeid täitis salkade järjekorras üks salgapealikuist, kes õppetegevusest samuti osa võttis.

Korrapidaja kohustused oli teadetelauale väljapandud juhendi kohaselt sõna-sõnalt järgmised:

1. Ärata kokad. Ärata laager kell 7.00.
2. Valmista ette lipp heiskamiseks ja langetamiseks.
3. Anna signaal lipu langetamiseks kell 19.00.
4. Kogu ja anna edasi kirjad kell 9.00 ja kell 16.45. Saada kirjad postile kell 19.00.
5. Valmista lõkketuli, kogu eeskava ja kutsu kokku rühm (või kari) kella 20.55 paiku.
6. Ole vastutav täpsuse, laagri, prügikastide, tuha-kollete, latriinide, pesuruumide jne. korralikkuse eest.

SKAUDI SEADUS ON KA KÄESOLEVA LAAGRI SEADUS.

Sellane kord ei sisaldanud küll mingit ranget distsipliini, kuid funktsioneeris küllaldaselt.

Õige lakooniliselt oli sõnastatud ka teadetelauale väljapandud päevakava:

- 7.00 — äratus.
- 9.30 — inspeksioon. Järgnevad hommikused istungid (sessions).
- 13.00 — lõunaõde (lunch).
- 15.00 — pärastlõunane istung (session).
- 16.00 — tee.
- 17.00 — õhtune istung.
- 19.30 — lõunasöök (dinner).
- 21.00 — lõke.
- 22.30 — (või pool tundi pärast lõkke lõppu) öörahu.

Äratuseks anti lipuvarde küljes rippuva härjasarvega signaal. Kuna aga magamine toimus täiesti lahtiste telkide all ja hommikud olid südasuve kohta otse harukordselt vilud, anti äratussignaal tavaliselt juba ärrganud rahvale. Pealegi ei õnnestunud see signaal peagu kunagi või õnnestus õige hädiselt, sest keegi ei saanud sellele hiiglasarvele õiget häält sisse, peale CC enda.

Leidus aga kursuslaste hulgas neidki, keda ükski signaal ei häirinud ja keda alles hommikeine (breakfast) sulgest magamiskotist välja meelitas. Tüliküsimust sellest ei tekkinud, kui sel „sluggard'il“ (vist küll eesti „logard“) erilisi ülesandeid täita ei olnud.

Erilise kombena tuli pärast hommiksoöki telgi ette murule nõõri järgi rivisse laotada erilised kummiriided (sheet — mis tavaliselt olid telgis voodikoti all) ja neile

otse väikluseni ulatava korra ja kombe kohaselt paigutada magamisiided, seljakotid, sumadanid, palitud, pakid, harjad, raamatud, seebid, saapad jne. — ühe sõnaga, kogu su kaasasolev maine varandus, nii et telgialune jäi täiesti tühjaks. Tuulutamise otstarvet sellane pakkimine täita ei saanud, pigem oli see mõeldud inspeksiooni hõlbustamiseks.

Täpselt päevakavas ettenähtud ajal ilmus CC oma assistentidega laagriväljakule. Üldist tervitust ega käsklust sel puhul ei antud. Tervitas ainult see salk, kelle juure juhtkond ilmus ja kes selleks ajaks oli üles rivistunud oma asjade virna juure telgi ees.

Samas toimus ka inspeksioon salkade kaupa. Hinnati 10-pallise süsteemi järgi peamiselt korda ja puhtust telgi ja köögi ümbruses. Tavaliselt oli kord ja puhtus eeskujulik, nii et saatuslikuks võis saada juba niidiotsake, magamiskotist väljalangenud suleebemeke või otse mikroskoopiline paberiraasuke.

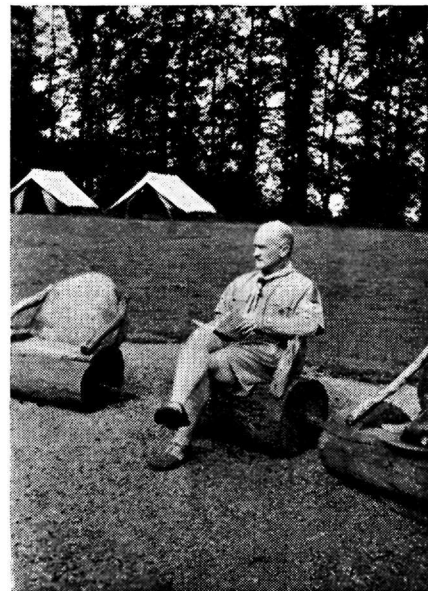
Inspeksiooni tagajärjed avaldati lipu heiskamisel. See toimus erilise tseremooniata lipumasti juures, kus vaikselt valviseisangus heisati kiiresti lipp ja peeti lühike palve vastavast palveraamatust CC poolt ette loetuna.

Järgnesid korraldused päevaseks tegevuseks ja inspeksiooni tagajärgede avaldamine. Tavaliselt said kolm salka telkide ette kollase lipukese, kuna neljas salk — viimne — jäi liputa.

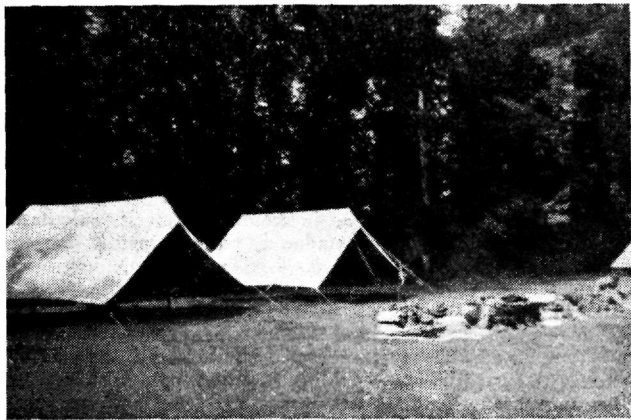
Ühel päeval said kõik salgad võrdselt punkte, siis asetati lipuke üldlipumasti juure. Inspeksiooni alal harrastati aga ka mitmesuguseid muid kombinatsioone.

Analoogiliselt hommikusele lipu heiskamisele toimus ka õhtune lipu langetamine. Õhtupalvus peeti jällegi raamatust kas lõkke lõpul või kutsuti kursus kokku lipumasti juure õhtupalvuseks.

Üldiselt peab ütleva, et sisekorra ja tseremooniade osas valitseb märksa suurem vabadus kui meie laagrites. Riviõppus, mis mõnes meie laagris haarab suure osa päevakavast, puudub täiesti. Liikumine sünnib enamasti trobikonnas või „lennates“, st. nii kiiresti kui keegi saab.

Gilwelli laagrijuht J. Wilson

Salga telgid nende ees üleslaotud isikliku varustuse virnadega

Samuti puuduvad kaikuivad käsklused ja ametlikud esinemised peagu täiesti. Võib olla, et see inglise poiste juures, kellele korratunne juba sündides on kaasa antud, sobib, kuid meie oludes näib siiski teatava korra rõhutamine olevat paratamatu.

5. ÕPPETEGEVUS.

Pärast lipu heiskamist järgnes hommikune õppetegevus, mis koosnes peamiselt loenguist. Tavaliselt võeti loengu aluseks tsitaat „Scouting for Boys“ lehekülgedelt. See raamat näib skautliikumises olevat kujunenud mingiks „talmudiks“, sest tuleb arvestada, et ta sisu on püsitud peaaegu muutmata ilmumisest (1908) peale. Viimane suurem täiendamine toimus 1911. a.

Sellest siis ka arvatavasti nähtus, et loengud ja tegevus on rajatud paiguti vananenud kindlatele juhistele ja võimustele, mille alged andab „Scouting for Boys“, mitte aga niivõrd palju individuaalsele algatusele ja leidlikkusele, kui võrd me seda peame oma noorsookasvatuse üheks põhilisimaks nõudeks.

Väga võimalik, et sellane mulje tekkis asjaolust, et Gilwell Park'is järgneb kursus kursusele — juhid ja lektorid aga on ikka samad, kel üht ja sama asja tuleb edasi anda ikka ja jälle uuesti. On vist paratamatu, et loomulik aine uudus ja esitamisvärskus selle „perpetuum mobile“ juures iseendast hävib ja maad annab kuivadele kindlaks-kujunenud standardtõdedele.

Teiselt poolt võib põhjuseks olla ka asjaolu, et kursuse lühikese kestvuse jooksul püütakse ülevaade anda kõigest, mis skautlus võib olla ja peab olema.

Mõnigi praktiline osa muutub aga seetõttu hoopiski kasutuks. Näiteks loeng sõlmedest. Loeng oli „illustreeritud“ näidetega, mida loengupidaja nagu „saatemuusikana“ ise kuulajate silmade ees valmistas, aga samas ka kiiresti lahutas, muret tundmata, kas kursulasist mõni edaspidi on võimeline mõnd sõlme köitma või mitte. Endagi seisukohalt pean kahetsusega märkima, et mõnigi mulle tundmatu sõlm või spleisimisvõte jäigi mulle tundmatuks. Sellaste praktiliste ja küllaltki huvipakkuvate alade, nagu sõlmed, spleisid, signaliseerimine, topograafia jne., teoretiseerimine tundus lausa ülekohtuna.

Kui veel vaadelda loengu lõpul igale kursulaselale väljaantud lehekest (liefflet), mil on konseptiivne loengu kokkuvõte, siis näeme, et siingi oli asjata raisatud palju energiat elava tegevuse eeskirjalisele tardenud vormi surumisega. Siin näiteks väljavõte ühest lehekestest (teemal lõkkes):

„Tule süütamiseks ja kiirtuleks on paremad pehmed puud, näit. kask, niinepuu, lehis, sükomoor.

Ära tarvita paplit.

Lõhutud puud põlevad kiiremini kui ümargused.

Tuli põleb ülespoole; tarvita pikki oksa.

Tuli tarvitab õhku.“

Nagu käesolevastki näha, on esitatud materjal juhtide kursusele asjatuks ballastiks, poiste juures aga niisuguste juhtlausestega tegutsema hakata oleks elava inimvaimu surumine eeskirja täitva orja ossa. Näib aga, et skautjuhid Inglismaal just sellaseid tardenud juhendeid kipuvad rakendama kindla eeskirjana, millest kõrvalekaldumine pole enam skautlik. Kui nüüd ülaltoodud väljavõtet arvestamata keegi oleks kippunud lõket süütama parajasti käepärast oleva materjaliga, näit. männilaastudega, siis oleks see tegu ilma pikemata kuulutatud kaaslaste poolt lubamatuks ja ebaskautlikuks. Meie arusaamise järgi on tubli see poiss, kes igas olukorras kasutada oleva materjaliga süütab tule.

Ülaltoodu on pisiasjaline illustreeriv näide, kuid kahjuks võiks sellaseid näited tuua just tähtsamate ja olulisemategi küsimuste kohta. Ei ole siis ime, kui paljud juhid surmavad elava algatuse ja suruvad noore tegutsemise eksikombel eriolukordades saadud eeskujude tardenud vormi.

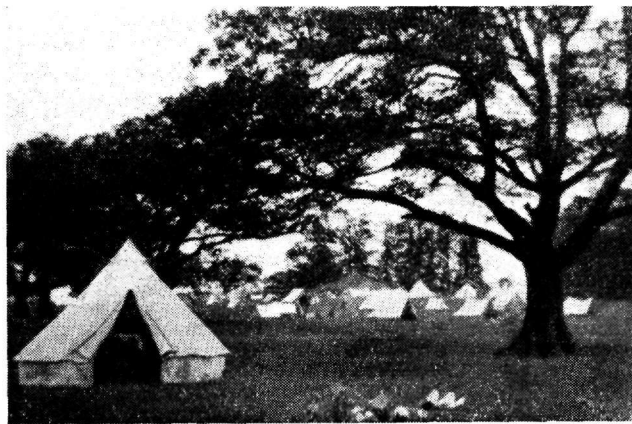
Õppetegevuse lemmikaladeks näis olevat kujunenud pioneerala ja jälgimiskunst, mis peale põhjaliku teoreetilise käsitluse leidsid ka praktilise käsitluse, kus igal kursulasel tuli asuda otse ülesande kallale ja tööd praktiliselt sooritada.

Praktilised alad — pioneerala, mängud, võistlused, metsaolu jne. — leidsid päevakavas aset õhtupoolikul. Tehti läbi rida skautlikke mängu, harjutati lattide ühendamist, teostati mõõtmissi (ainult küll paar lihtsamat võtet) ja tutvuti taimestikuga.

Otse üllatavana tundus, et kohe pärast teoreetilisi loenguid signaliseerimisest, pioneeralast ja muust anti salgale kombineeritud ülesanne, kus esines signaliseerimist, topograafiat, sõlmede tegemist, lõkke süütamist, salakirja lugemist jm. Sellane tervet õhtupoolikut täitev üritus oli väga huvitav, kuid kui salgas poleks leidunud juhuslikult (või ka mitte?) spetsialiste nimetatud aladelt, oleks kogu tegevus suurepäraselt äpardunud, sest oskusi esitatud loengute najal poleks keegi suutnud vajalisel määral omandada. Ka ei olnud see puhtakujuline tegevuse demonstratsioon, sest tulemused hinnati salkade kaupa ja võitjaile anti auhindugi. Au-hinnaks oli nikerdatud tooli või sohva küljest murdunud jalg.

Vaevalt oleks meie salk järgneval päeval suutnud valmis ehitada (metsikute trapperite kartusel, kes olid hirmuäratavate jõukudena lähenemas laagriale) kõrge vaatluspunkti põlise tamme latva, kuhu juurepääs võis teostuda ainult ülestõmmatava nõõrredeli abil, või jälle teine salk joonistada laagriplatsist eeskujuliku plaani, kolmas leida salamärkide abil miljoneisse ulatava maapõue peidetud aarde jne., kui kursuste koosseisu oleksid kuulunud kõik eelteadmisteta ja praktiliste kogemusteta skautjuhid, nagu neist mõned seal siiski olid (üks „rähnidest“ oli skautide ridadesse astunud alles 11 päeva enne kursuste algust).

Ilmse liialdusena tundus kogu õppetegevust punase niidina läbiv indiaanlaste, metsikute trapperite ja cowboyde kultus. Vähihalmart meile ja eesti poistele oleks see täiesti võõras. Ma kardan aga, et ka inglasile ja inglise

Vaade suurele laagriväljakule pühapäeval

poistele. Võib-olla on skautluse sellase käsitlese õige koht Ameerikas, kõikide nende ürgeeskujude kodumaal.

Võib-olla olen halb poiste tundja, kuid kui püüdsin sellases vaimus ja miljöös kasvatatud inglise poissi kujutella mööda nurmi rahulikult rohtu näksivate lammaste keskel, siis ilmus selle kõrvale ka varjuna kohe teine kujutus Miguel de Cervantes Saavedra loomingust. Ka sel kujul oli tegemist lambakarjaga ja ka sellele kujule sai saatuslikuks vananenud eluvõoras ellusuhtumine. Kas ei sunni see meid innukamalt tööle, et leida õigeid aluseid skautliku liikumise tervendamiseks ja meie oludele sobitamiseks praesaja elunõudeile vastavalt?

Õppetegevusele lõpp-punkti pani ca 25 km pikkune matk salkadena Eppingi ümbruses. Matkal tuli ööbida kaasavõetud telgiosadest koostatud telkides ja valmistada endale toitu (isegi leiba). Liikumine sündis kaardil antud marsruudi järgi.

Minule oli matk eriti huvitav ümbrusega, loodusega ja inglaste eluga tutvumise mõttes. Võttes aga matka õppetegevuse seisukohast kujunes sellest paiguti mõttetu edasitormamine, teisel aga ka jälle pentsikuseni lapsik olematute järgede otsimine, fantastiliste järelduste tegemine „grüüne-tajate“ poolt mahajäetud pudelikuldude ja bussipiletite najal (eeskirjade kohaselt otsiti iiri vabariiklasi-terroriste) ning otstarbetu aharaiskamine antud juhiste ebapraktilise tõlgitsemise tõttu.

Siin ilmnis veel kord tugeva lõppakordina eespoolkirjeldatud „dogmatistlik“ joon. Kui näiteks juhendis oli öeldud, et liikuda tuleb otseteed kahe antud punkti vahel, siis pidime tingimata sammuma kilomeetreid mööda kurjasti okkalisi „evergreeni“-võsasisid ja sumpima paiguti poole sääreni mudases soos ning igatsevalt põrnitsema 10–20 m eemal kulgeva toreda asfalttee poole. Lihtsalt sel põhjusel, et see tee ei olnud „otsetee“, vaid lookles ja tegi mõningaid käänakuid, mille tõttu oleks teekond kujunenud 4–5 km kohta võib-olla 100–200 m võrra pikemaks.

Vaeva tasus aga suurepäraselt kõik matkal nähtu ja sellele järgnev kuum dušš.

6. TOITLUSTAMINE.

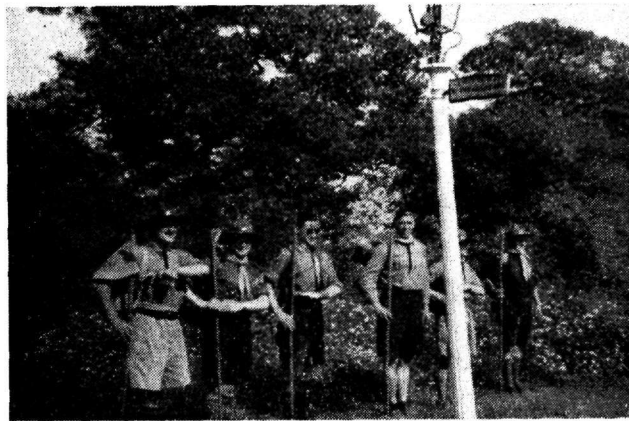
Nagu eespool nimetatud, toitlustas iga salk end ise vastavalt toidukavale. Toidu kava, normid ja ka üksikasjaline valmistamisviis oli ettenägelikult trükitud lehele. leht liimitud lauakesele ja erilise veekindla lakiga tehtud niiskuse- ja temperatuurikindlaks. Sellane „tablett“, nagu selle tabavalt nimetas Lincolnshire'i pastor Mann, saadi iga laagripäeva kohta uus ja riputati salga söögiruumi seinale, kust siis kokk ja ta abi toiduainete toomiseks ja toidu valmistamiseks vajalisi andmeid hankisid.

Tavaline ühepäevane toidukava oli alljärgnev:

Kell 08.00 — **breakfast**. Hommiksöök. Üldiselt tugevam söök kui meie hommikeine. Algas nisu-

Lahtine lõkkepaik palkistmetega

Salk matkale asudes

jahust kuivikhelvetete, n.-n. „force“, kröbistamisega. Juure pudelipiim. Sink ja härjasilmad või rasvas praetud vorstikesed. Sepik ja sai. Või. Keedis või marmelaad. Juust. Tee inglise moodi (väga kange, pooleks piimaga).

Kell 12.00 — **lunch**. Lõunaoode. Koosnes tavaliselt toortoitudest: peasalat, redised, tomatid jne. Võileib jam'iga (puuviljakeedis). Juust. Banaanid, apelsinid ja õunad.

Kell 16.00 — **tea**. Tee, mis kujunes aga keskmiseks lõusöögiks. Tee. Võileib jam'iga. Juust. Külma liha või sült.

Kell 20.00 — **dinner**. Lõuna, mis kujunes aga „supper'iks“, s. t. õhtusöögiks. Rikkalikem ja mitmekesisem söök. Praad, kartulid ja aedvil. Kala (kupatatud). Hautatud kapsad. Õunapuding. Tee, või, jam.

Käesolevas on antud ainult ühe päeva toidusedel. Tavaliselt varieerusid mitmesuguselt kõikide söökide koostised.

Inglaste õhtusöök (supper) toimub tavaliselt kella 10–11 paigu. Laagris seda ei praktiseeritud, välja arvatud paaril lõbusamal õhtul salga enda algatusel, mil keedeti kakaad. Juure anti võileiba marmelaadiga.

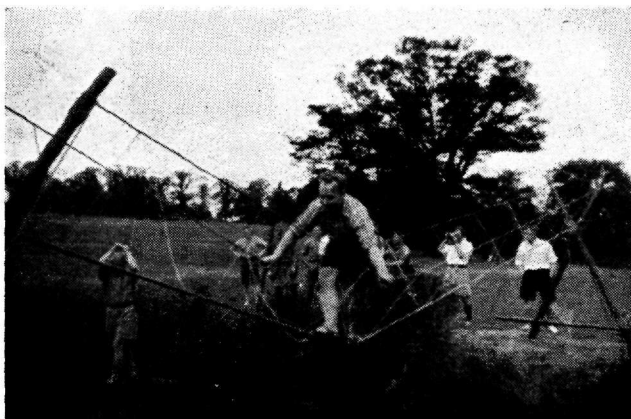
Musta leiba (rukkileiba) ei tunta üldse ja meie kodumaalt kaasavõetud hapu leiva võtsid inglased suure umbusuga ja ettevaatusega näppu, maitsid killukese ja kiitsid väga heaks. Igamehe näost aga võis lugeda, et see „very good“ tähendas umbes, et „ime, et sellast ka süüakse!“.

Üldiselt peab ütleva, et toitu oli 12 päeva eest maksetud 2 naelsterlingi (umbes 37 krooni) eest rikkalikult, misjuures esines paiguti otse vihastamapanevat raiskamist. Tavaline inglane söövat aga veel rikkalikumalt ja pillavamalt. See pole ka mingi ime. Jälgides toiduainete hindu Londonis selgus, et meie hindadega võrreldes toiduained on kallimad vaid 10–20%. Puuvili ja marjad on koguni odavamad kui meil. Inglise keskmise ametniku palgad on aga vähimalt kolmekordsed meie palkadega võrreldes.

Pühapäeval salgas kokka ei olnud. Kuna õppetegevust oli tavaliselt vähem, tuli igal mehel olla oma kokk. Toiduained jagati vastavalt salga liikmeile välja. Kas keegi neid kasutas või oli söömata, see oli igamehe oma asi. Ka leib tuli antud nisujahust endal valmistada.

Nähtavasti aga kardeti, et mõni vahest ei hooli toiduvalmistamisest, seepärast oli isegi šokolaad sel päeval „tabu“ks“ kuulutatud.

Sellase söögivalmistamise juures tuli aga täita mõningaid „kombeid“ vastavalt „Scouting for Boys“ antud põhimõttele. Nii näiteks ei tohtinud kasutada panni (kuigi

Nõõrsild üle lombi

see oli olemas) ega katlakese kaant leivaküpsetamiseks ega lihapraadimiseks, küll võisid aga vabalt oma ilusa valge emailitud taldriku pruuniks kõrvetada. Kas see just praktilise elu nõudeile vastab, on muidugi iseküsimus.

See toiduvalmistamine oli mõeldud eeltreeninguna matkatoitlustamisele, sest matkal oli maksev täpselt sama kord. Sellegipärast kardeti vist, et toitlustamine matkal ei täida oma otstarvet küllaldaselt, sest matkalt saabudes anti peahoone söögisaalis kogu kursustlaste perele tore ühine lõuna. Ja kuluski ära, sest kogu matka teine päev oli toimunud külma vihma all.

7. MEELELAHUTUS.

Kui kõnelda meelelahutusest, siis peaks kõigepealt kõnelema vabast ajast, mille täiteks meelelahutusi vajatakse. Vaba aega aga kursustel tavaliselt ei jää palju, kuna aeg püütakse suuremate tulemuste saavutamiseks ära kasutada viimse võimaluseni. Üle jäävad vaid üksikute päevakava punktide vahel lühemad ajakillukesed, mis kuluvad hinge tagasitõmbamiseks või muuks hädavajaliseks järeltööks.

Üheks niisuguseks poolkohustuslikuks järeltööks oli märkmete ja jooniste tegemine vastavasse märkmeteraamatusse („Note Book for Recognized Scouters Training Camps“, Hind 1/—, Pealadu: Gilwell Park.). Juba teisel päeval peeti vajaliseks, et iga kursuslane valmistaks raamatusse iga päev ühe joonise, peamiselt küll n.-n. Muuseumis väljapandud esemeist. Märkmeteraamatut kontrolliti kursuste juhataste poolt iga 3—4 päeva tagant.

Teise järeltööna oli „rähnidel“ kombeks igal vähegi vabamul minutil istuda köögis ja küürida panne, katlaid ja kastruleid mudaga läikima.

Agas vaba aega pidi veel kusagilt saama, sest eriliseks kohustuslikuks ülesandeks vabaks ajaks olid n.-n. „Spare Time Activities“ (vaba aja tegevused). Otseseid ülesandeid vabaks ajaks anti kuus: 1) õppida ära salga signaal, st. selle linnu hääliitus, missuguse linnu nimetust salk kandis, 2) valmistada leiba, 3) õppida pähe oma mõõted, 4) õppida siduma vähimalt 6 sõlme, 5) õppida kolm spleisi ja 6) teha mingi asi. Viimane oli mõeldud peamiselt nokitsemistööna. Enamik kursustlastest nokitseski noaga puutüki või juurika kallal, et valmis saada mingi hirmuäratav tootem, et seda siis ristida veelgi hirmuäratavamaga nimega, nagu: Gilwell Park'i vaim jne. Praktiliselt kasutatavate asjade valmistamist võis märgata hoopis vähem. Nähtavasti on iga-sugustel „jumalatel“ päris püsiv mõjuvõim.

Isiklikult olen alati olnud 1. käsu austaja, seepärast valmistasin praktiliselt kasutatavaid esemeid laagrielu mugavamaks muutmiseks, nagu riidepuu, käterätikunagi, kirve tera kaitse, pajahargi jm.

Kui veel kellelgi aega jäi, siis ta võis seda raisata lugemistoa vaimuvara kallal.

Iga õhtu tagant teostus lõkkeõhtu samal lõkkeplatsil (nõupidamistule paik). Lõkkeõhtuid korraldasid salgad järjekorras. Korraldav salk tõi kohale küttematerjali ja koostas ettekannete kava.

Määratud kellaajal süüdati lõke. See oli märgiks, et võib koguneda (just võib, sest kohustuslik see ei olnud). Koguneti ja oodati, kuni ilmus CC või mõni tema assistentidest, kes koostatud kava alusel juhtis lõket.

Kursuste juhtkonnas kandis igauks mingit erilist lõkemantlit (kui seda nii võib nimetada). See oli villasest riidest tavaline talaarilaadiline käisteta (või ka käistega) maani ulatav mantel, millele oli applikatsioonidena õmmeldud loomi, indiaanlasi ja muid „kabalistlikke“ kujutusi ja märke.

Lõkkeõhtu algas tavaliselt mingi ühislauluga. Sellele järgnes jälle mingi laul, millele kõik refrääni kaasa püüdsid laulda, kolmanda numbrina oli kavas jälle mingi laul jne., s. t. et peagu kogu kava koosnes lauludest, mis enamikus tundusid kuidagi venivaina. Erilist harrastust leidsid iga-sugused kaanonid. Igal õhtul tuli tingimata laulda ka Gilwelli „hümni“: „Back to Gilwell, happy land“. Huvitavaimaks tegi asja Gilwell-rühma pealik, kes mõningaid laule saatis väikesel bajaanil.

Ülekohus oleks lausa ütelda, et kogu kava koosnes ainult lauludest, sest sekka rääkis vanahärra majandusjuht ka mõne anekdoodikese. Ka üks pantomimilaadiline asjandus esitati kogu kursuste kestel. Hoopis suuremat mürtsu tegi aga K. Liping oma salga poistega, demonstreerides Petseri pitsimehi, kääriteritajat ja nahaparkimismasinat. Siis võis näha, et naer polegi inglastele nii tundmatu ja et hea nalja peale naerdakse päris südamest (kuigi lühidalt). Ka laulsime meie, s. t. eestlased, mõned laulud.

Umbes samasugune oli üldmulje ka laupäeva õhtul suurel laagriväljakul toimuvast lõkkest, kuhu kellasisignaali peale kogunes mõnisada poissi. Neid tuli küll kogu lõkke kestusel veel juure, kuid lahkus arvatavasti ka niisama palju. Käidi vaatamas, ja kui ei meeldinud, mindi jälle.

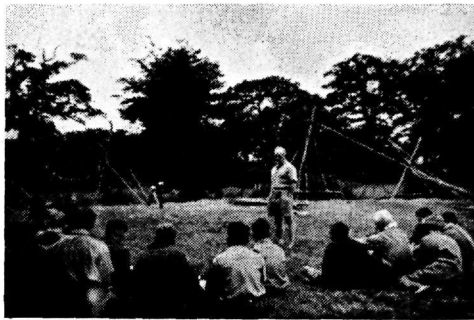
Seal märkasin esimest korda, et suitsetamine pole Inglismaal kuidagi seotud karskusküsimusega. Kui kursustel vanemad juhid alatasa oma sigareetikest või piipu poppustasid, nii loenguil kui ka lõkkel, siis pidasin seda juhtide privileegiks. Nüüd aga ilmes, et paariteistaastased poisinokatsid pakkusid lõkkel istudes naabreile sigarette ja tõmbasid ka ise suitsu päris inglasliku rahuga.

Lõkkeõhtu lõppes, nagu algaski, ilma mingi tseremooniata, kui mitte lõpptseremooniaks pidada tillukese taskulambi valgusel palveraamatust mahaloetud lühikest palvekest.

Sün igatsesin tõsiselt kodumaa, meie oma laagrite, eriti aga meie oma lõkkeõhtute järele. Huvitav tulesüütamistseremoonia, vahelduv ja elav kava, lõpupoolel päris rõkkav naer täis elurõõmu ja — äkki selle sekka kostvad palveloku aeglased löögid. „Lokk kutsub meid koju... Alanudugem lühikeseks palveks...“ See kõik on hoopis mõjuvam, elustavam ja värskem.

Pioneer-alaline tund Gilwell-kursustel

Loeng kursustel Gilwell Park'is

Ei tahaks uskuda, et skautlikud lökkes igal pool nii verevaesed on kui Gilwellis, selles skautluse puukoolis.

Õhtud, mil ei toimunud lõket, kujunesid tänu K. Lippingu energiale päris „eesti õhtuiks“. Siis olid sageli pooled kursulasist murul sooritamas mustlasmaadlust ning vedamas vägikaigast ja sörmkooku.

8. LÖPPMÄRKMEID.

Ka kursuste lõpp toimus erilise tseremooniata. Tegelikult näis selleks mõeldud olevat viimane siselökkeõhtu kaminasaalis lõpupäeva eelõhtul pärast matkalt saabumist. Seal esines CC mingi lõppkokkuvõttelise kõnega ja õhus hõljus kuidagi suuremat pühalikkust kui tavaliselt.

Ametlikuks lõpuks kujunes aga viimane lipu langetamine üldlipumasti juures. Lühike sõnavõtt ja jumalagajätt vasaku käega — see oli kõik. Igamees kadus oma hommikul kokkupandud pakkide juure ja sealt ilma pikemata minema. Ei mingeid sõpruskampu, ei lahkumisnukrust, paiguti isegi mitte hüvastijätte oma salgakaaslasile, kursuskaaslasist rääkimata.

Päris siiras rõõm asus südamesse, kui seisin keset lipuväljakut ja vaatasin järele üksikuina ja nagu vargsi minemapatkavaile kursulasile: Meil on see siiski teisiti. Meie juhtide ühtekuuluvusele ja vendlusele ei ole midagi ette heita.

Veel mõnikümmend tundi Londonis. Niigi väsinud kehalt sai veelgi välja pressitud viimne jõuraasuke, et tutvuda vähimalt väliseltki London-City vaatamisväärsustega.

Juba järgmisel päeval, s. o. laupäeval, 8. juulil, asusin Victoria jaamas rongile. Ja uuesti otse undav kiirus ja

tempo läbi relvastatud Belgia, „Heil!“ karjuva Saksamaa ja läbi magava Leedu ja Läti, et esmaspäeval uuesti astuda kodupinnale.

Mulle võidakse käesoleva kirjutuse lugejate poolt ette heita paiguti irooniliseks kalduvat käsitlusviisi ja liigset kriitikat. Esimese kohta pean vabandusega mainima, et see on põhjustatud käesolevate ridade kirjutaja iseloomust, teise kohta aga arvan, et kui ülevaade peab sisaldama kuiva kirjelduse ja sündmusteloetelu kõrval ka isiklikke muljeid, need on aga nähtu ja õpitu põhjal kujunenud kriitiseerivaiks, siis on ülevaade tõetruu. Vana tarksona ütleb: kriitikata pole arengut. Miks vältida siis siingi kriitikat?

Või oleks parem olnud kõike nähtut ja kuuldot võtta kui aksioomi, tunnistada kõik ilma mingi arvustamiseta ainuõigeks ja talitada selle järgi?

Kui inimene teeb läbi kursuse, kus igal sammul rõhutatakse äärmist primitiivsust ja tõelist metsaelu üllaste indiaanlaste jälgedes, samas aga seatakse ta tegelema plokkidega, polüplastidega, elektriga ja moodsate bussoliiduga, kas ei seisa see inimene siis küsimuse ees: mida tahame õige saavutada? Kas kasvatada inimest, kes jäljendades kaugeid romantilisi eeskujusid püüab arendada oma viit meelt ja vaistu täiuslikkuseni, et nende abil võita raskused, mis elu talle ette seab? Või inimest, kes astub selge peaga praegusse mõistuse ja tehnika ajastusse, et kõikide olemasolevate abinõudega saavutada suurim võimalik tulemus?

Kõigepealt tuleb leida õige vastus. Alles siis võime asuda selekterima saadud õpiseid ja neid rakendama seatud sihi teenistusse.

Gilwell-kursustel valmistatud puppur skaudikeppidest

Pole Eestis seda taret,

kus ei oleks lemmik „Maret“

RAHVAPABEROSS

Meilt ja mujalt

15. märtsil teatatakse Helsingist, et pärast Soome-N. Liidu konflikti lõppu on kohe esile kerkinud 12. olümpiamängude korraldamise küsimus. Soome organisatsioonikomitee esimees direktor Rangell on selle kohta seletanud, et kõigi jõudude koondamine riigi uuesti ülesehitamiseks ja loovutatud piirkondade evakueerimisest tekkinud probleemide lahendamise ei ole organisatsioonikomiteele veel annud võimalust olümpiamängude küsimuse lähemaks arutamiseks ja otsuse tegemiseks. Rootsi kergejõustikuliidu esimees Edström on avaldanud isiklikult soovi ja lootust, et 1940. aasta olümpiamängud korraldataks siiski Helsingis. Otsuse selles asjas teeb muidugi Soome organisatsioonikomitee koos rahvusvahelise olümpia-komiteega.

Soome eduskund ratifitseeris rahulepingu N. Liiduga, kusjuures poolt anti 145 ja vastu ainult 3 häält. Sealjuures pidas Soome peaminister Ryti kõne, milles ta ütles järgmist:

„Soome on veel ohus. Keegi ei või ütelda, mida toob homme päev. Me usume, et rahu valimisega me oleme talitanud parimal viisil praegusel silmapilgul. Minu valitsus, mis moodustati kohe pärast vaenulikkuse puhkemist, nägi oma peaülesannet rahu uuesti jaluleseadmises. Samal ajal, kui kõik rahva jõud koondati sõjapidamisse, kaaluti hoolsalt iga rahuvõimalust, kuni lõpus Rootsi valitsuse vahetaltusel juhatati sisse läbirääkimised. Nende läbirääkimiste tulemus seisab käesolevas lepingus, mis on leidnud valitsuse heakskiidu. Selle lepingu mittevastuvõtmine oleks teinud vajaliseks sõja jätkamise. Soome ei olnud aga sõja puhkemisel selleks küllaldaselt ette valmistatud. Lääneriigid pakkusid märkimisväärset ulatust sõjaväelist toetust. Ent esimene vägede kontingent oleks isegi normaalsete transpordivõimaluste juures võinud kohale saabuda alles maikuu alguks ja oleks arviliselt olnud liig nõrk, et täita lünki Soome armees.“ Ryti jätkas: „Soome ei palunud liitlaste sõjaväelist abi, sest see oleks kindlasti tähendanud Soome tõmbamist suure sõtta, mille võitlusväli oleks kandunud läänefrondilt Skandinaaviale. Kogu sõjaväelise abi küsimus oli ebakindel ka seepärast, et lääneriikide väed oleksid pidanud tulema läbi kahe erapoletu maa — Rootsi ja Norra. Need kaks maad ei oleks aga läbimarssi lubanud. Lisaks oleks vägede transport võinud toimuda ainult mõnedel vähestel raudteedel piiratud transpordivõimega, mida oleks keerge olnud purustada ja kahjustada. Silmas pidades neid asjaolusid ja hilst ajapunkti, millal abi parimal juhul oleks võinud kohale saabuda, ei võinud valitsus vaadata mainitud abile kui sellasele, mis oleks õigustanud sõja jätkamist. Sõda oli totaalne. Enam kui pool miljonit inimest evakueeriti ja maa tootmisjõud kohandati kaugeleulatavalt sõjatarviduste jaoks. Neil asjaoludel jõudis valitsus arvamisele, et nüüd on parim vabastada end sõjast.

Nagu me alustasime seda sõda üksi, nii sõlmisime me ka rahu üksi. Ainult tulevik võib näidata, kas me talitasime õieti.“ Peaminister lõpetas: „Möökö

ühes käes ja labidas teises käes, ilma vihkamiseta või kibeduseta kellegi vastu, aga sügavaima tänu-tundega armee vastu ja austades mõtteis langenuid peab nüüd rahva kogu otsusejõud pühenduma ülesehitustööle ja sõjahaavade parandamisele, meie vaimse ja materiaalse kultuuri säilitamisele ja arendamisele ja sotsiaalse kultuuri süvendamisele, mis on rajatud õigluse põhimõttele.“

Loovutatud maa-alade üleandmisega N. Liidule peab Soome otsima uut kodu ligi poolele miljonile inimesele, kes on lahkunud loovutatud piirkondadest. See küsimus nõuab Soome valitsuselt suuri ja määratud jõupingutusi. Üldse valitseb Soomes pärast rahulepingu sõlmimist teatud leinameeleolu.

Ühe Rootsi ajalehe korrespondent kirjeldab oma muljeid Helsingist rahu sõlmimise päeval. Ta kirjutab: „Soome ajalehtede erivaljaanded teatega rahu sõlmimise kohta ilmusid mustade leinäärtega, paljud inimesed läksid päevatöö lõpul koju ja riietusid musta. Kogu sõja kestes polnud peagu üldse näha leinariietuses naist Helsingi tänavail. Sel päeval aga kõndisid kõik Soome naised mustas ja nad ei hoidnud enam tagasi pisaraid, nagu nad seda olid teinud kogu sõja pikkade nädalate kestes.

Veerand tundi enne kella 12 viibisin ühes Helsingi suures söögisaalis, oodates Tanneri raadiokõnet. Saal oli tungil täis kontorineidusid, noori töölisi, ärimehe välimusega mehi keskklassist, naisi sisseostukorvidega laua all. Ilmest ei teadnud enam keegi, mis ajanäitaja 12 lööki endaga kaasa toovad. Kõik olid tegevuses eine võtmisega. Siis aga, kui kostis Tanneri hääl, kui sai teatavaks see, mis tal oli ütelda, langetasid inimesed laud laua järele kahvlid ja noad käest ja kogu rahvahulk kuulatas rõhuvast surmavaikus. Tänavalt tungis inimesi juure. Kahvatud noormehed mundrites seisid üksteise kõrval reas ja pisarad voolasid neil mööda põski alla. Vana naine ja noorem tema kõrval keet saali vabisesid tagasihoitud nuuksumisest, kui Tanner kõneles Soome armee sangarlikust ja mehisest väljaastumisest. Noor sõdur kattis kätega näo ja ainult punaseks paisuvad kaelasooned reetsid, et ta nutab. Koraali „Üks kindel linn ja varjupaik...“ helide saatel väljus vaikiv rahvahulk päikesepaistelisele tänavale.“

„Olete näinud meid üheskoos võitlemas, nüüd näete meis koos leinamas oma maa saatuse pärast,“ ütles mulle Soome hotelli perenaine.

18. märtsil oli Saksa riigikantsleril Hitleril ootamatu kohtamine Itaalia peaministri Mussoliniga Brenneris Itaalia pinnal. Kuigi selle kokkusaamise kohta ei ole avaldatud lähemaid teateid, arvatakse siiski, et arutusel olid väga tähtsad poliitilised küsimused. Saksa ringkonnad Berliinis arvavad, et sel kohtamisel oli pöördeline tähtsus Euroopa ajaloole. Saksa teadetes rahuldutakse üldiselt vihjega, et sel kõnelusel ilmnes ühise aluse kõigutamatus, millele on rajatud koostöö Saksamaa ja

Itaalia vahel. See on asjaolu, millele kahtlemata tuleb anda suur tähtsus. Paljudes kohtades Saksamaa vastaste juures üha uuesti esilekerkivale lootusele, et Saksamaad ja Itaaliat võidakse lahutada nende ühiselt aluselt, tuleb antud tõsiasjadest nähtuna vaadata kui asjatule. See koostöö, mis just viimasel ajal on muutunud üha tihedamaks, on kindlustatud niihästi sõprusega duce ja juhi vahel, kui ka fašistliku ja rahvusotsialistliku idee kooskõlaga ning kindlate kokkulepetega. Isiklikud kõnelused kuuluvad selle koostöö kindlate osiste hulka ja on kogemuste kohaselt oluliselt kiiremaks ja usaldusväärsemaks töömeetodiks kui diplomaatlik kirjavahetus või kogu ohtlik mittevastutavate vahetalitajate meetod. Võib rõhutada, et ka eilsel kohtamisel arutati kõiki praegu esikohal seisvaid küsimusi avameelsusega, mis on endastmõistetav, silmas pidades mõlema noore rahva ja nende juhtide tihedat ühendust.

20. märtsil avaldab N. Liit oma seisukoha põhjariikide defensiivliidu kohta, mis on kindlasti eitav. Kinnitatakse nimelt, et niisugune liit oleks sihitud N. Liidu vastu ja oleks sellega vastolus Soome ja N. Liidu vahel sõlmitud rahulepinguga.

Prantsusmaa sai uue valitsuse pea- ja välisministri Renaud'ga eesotsas. Uus valitsus kujutab endast sõjakabinetit. Prantsuse ajalehed ütlevad, et uue valitsuse ainsaks suureks eesmärgiks on võit.

22. märtsil hukkus Rootsi rannas Eesti aurik „Neeme“. Laevale sai saatuslikuks tugev jääpress, mis purustas laeva mõlemad küljed. Läheduses viibiv jäälõhkuja „Suur Tõll“ võttis auriku meeskonna ja posti oma pardale.

25. märtsil teatatakse Briti üha pinevamast haarangust Saksa laevade järele, mis on teel rauamaagiga Norrast Saksamaale. Järjekordselt uputati Briti allveelaeva poolt Jüütimaal läänrannikul Saksa aurik „Edmund Hugo Stinnes“, mis oli teel rauamaagiga Saksamaale.

Briti mereväe tegevuse kohta Põhjameres märgitakse, et liitlased ei või lubada erapooletute territoriaalvete kasutamist varjavate tsoonidena, kus võidakse segamatult teostada sõjalisi transpordet. Üks õhtuleht avaldas poolametliku ilmega märkuse, mille järgi liitlased nüüdsest peale pidavat oma õiguseks mitte respektierida Norra vete erapooletust. See teade ei ole siiski leidnud kinnitust. Prantsus- ja Inglismaa seisukohad ei ole muutunud pärast „Alt-margi“ afääri. Nii Pariisis kui ka Londonis arvatakse, et olevat lubamatu, kui selle riigi territoriaalvete erapooletust rikutavat püsivalt. Selle tagajärjel liitlased olevat otsustanud ise olla politseiks. Teatud erapooletute valitsuste passiivsus olevat selles mõttes ise rikkunud erapooletust ja liitlaste tegevus piirduvat siin tasakaalu jaluleseadmisega. Riikide suhtes, kellede erapooletuse poliitika on aktiivne ja kes hoolitsevad selle eest, et austatakse nende erapooletust, olevat Inglismaa ja Prantsusmaa hoiak arusaav ja sümptiseeriv.

27. märtsil sai Soome uue valitsuse peaminister Rytiga eesotsas. Märkimisväärne on, et senine välisminister Tanner nimetati rahva hoolekande ministriks, millisel kohal nähakse meeleldi teovõimsat isikut ajal, kus soome rahva hoolekanne vajab enam kui kunagi varem tähelepanu.

29. märtsil pidas N. Liidu väliskomissar Molotov suure välispoliitilise kõne, milles ta kinnitas, et sõda Soomega maksis N. Liidule 48.745 surrut ja 158.863 haavatut.

Soome on avaldanud esimesed ametlikud arvud majanduslike kaotuste kohta, mis Soome on kannud territoriaalsete loovutuste tagajärjel. Põllumajanduses on kogu põllumaa pindala vähenenud 250.000 hektaari võrra, mis on üks kümnendik Soome põllupindala suuruselt. See tähendab kaheksat aastat tööd, kuna 1918. aastast saadik on igal aastal uudismaad haritud 30.000 hektaari. Seda kaotust leevendab teataval määral tõsiasi, et Soome omab veel küllalt kultiveerimata maad. Kõige rohkem on puudutatud riigi tööstuslik rikkus: enam kui 400 tööstust, mis muretsevad ülalpidamist enam kui 20.000-le töölisele, on läinud venelaste kätte. Nende tehaste toodang oli umbes kaks miljardit soome marka. Need kaotused on 10 protsenti kogu Soome tööstuse võimest. 11 protsenti kogu metsapindalast on loovutatud venelastele. See kaotus ei ole ka väga suur, kuna Soome on N. Liidu järele kõige rikkam Euroopa riik metsa poolest. Teiseks rikkuseks riigis on mineraalid. Rahulepinguga võeti Soomelt raua- ja vasekaevandused Pitkärantas ja veel teisi kaevandusi. Mis puutub veejõusse, siis hinnatakse territooriumide loovutamise suhtes Soome kaotust 770.000 HP-le, millest 132.000 HP langeb üksi Rouhiala elektri- ja veejaamale. Soomlastele langev ülesehitustöö tõstab üles järgmisi probleeme: 1) Evakueeritud isikuile valitsus peab andma umbes 840.000 hektaari maad ja 300.000 karilooma. 2) Tuleb uuesti ehitada umbes 60.000 maja maal ja 30.000 maja linnades.

30. märtsil esines Briti admiraliteedi esimene lord Winston Churchill kõnega, milles ta ütles muuseas, et aeg on tõotanud seni liitlaste kasuks. Kuid aeg on muutlik liitlane. Kord ta võib olla kasuks ja mõnel teisel perioodil kahjuks. Ja kui kord läbibstatakse see teine periood, siis ta võib pöörduda tagasi veel ustavama liitlasena kui enne. Mulle tundub, et on oodata võitluse muutumist intensiivsemaks, ja meie ei hoidu kindlasti sellest kõrvale. Meie ei salga, et raskused, mis meid ootavad, on palju suuremad kui need, mida seni oleme tundnud. Kuid meie peame meeles pidama põhilisi tõsiasju. Meie jõud, kui need on ükskord pandud massiivselt käiku, ületavad meie vaenlase jõud. Prantslased ja inglased moodustavad ühtekokku 110-miljonilise rahva vähem kui 70 miljoni saksitasa vastu, kui jätta arvestamata Saksamaale alistatud 16 miljonit inimest. Minult küsitakse tihti, kas sõda kujuneb pikaks või lühikeseks. Mina arvan, et sõda oleks võinud kujuneda väga lühikeseks või isegi üldse ära jääda, kui kõik erapooletud riigid oleksid ühe märguande peale asunud koos meiega ühele liinile. Seepärast ma ei või nüüd kinnitada, et sõda kujuneks lühikeseks või et ta saaks olema kerge. Meie kohustuseks on aga nii palju kui seda lubab meie jõud, mitte ainult sõda võita, vaid seda ka võimalikult lühendada. Meie jätkame seda sõda, kuhu ta meid ka viiks, kuid meie ei soovi konfliktipiirkonna laienemist. Sõja algul meie ei teadnud, et Itaalia ei kujune meie vaenlaseks. Meie ei teadnud seda ka Jaapanist. Paljud arvasid, et N. Liit astub liitlaste poole. Kuid midagi niisugust head või halba ei ole juhtunud. Meil ei ole mingit tüli Itaalia ega Jaapaniga. Meie oleme püüdnud ja püüame elada nendega häis suhteis. Meie poliitikas ei ole ka otsida sõda N. Liiduga. Meie vastaseks on ainult Hitler ja rahvusotsialistlik režiim. Läänefrondil on aga seni kõik vaikne olnud ja ei merel ega õhus ole midagi juhtunud. Kuid iga silmapilk seal võib alata terase- ja tulelaviin, mis ähvardab eriti sealseid erapooletuid riike.

Kogu maailma

sündmustest olete
teadlik, kui loete

„Päevalehte“

Kiirelt ja maitsekalt

valmistatakse teile
trükitööd, köitetööd,
klišeed, etiketid jne.

„Päevalehte“ trükikojas

Täielised

raamatute ja kirjutus-
materjalide kauplused

Pärnu mnt. 10 ● Tallinn ● Pikk tän. 2